

NORDISK REVY

tidning för vetenskaplig kritik och universitetsangelägenheter

under medverkan af

Prof. O. J. Alin, H. N. Almqvist, P. T. Cleve, C. Goos, J. Hagströmer, S. E. Henschen, H. H. Hildebrandsson, Edv. Hjell, L. F. Leffler, C. G. Lundquist, C. R. Nyblom, U. R. F. Sundelin; Bibliot. A. C. Drolsum; Adj. P. A. Geijer; Labor. M. G. Blax; Docc. J. E. Berggren, H. Bergstedt, K. H. Blomberg, S. J. Boëthius, A. L. Bygdén, O. A. Danielsson, D. Davidson, J. A. Ekman, A. Erdmann, H. G. Hjärne, O. V. Knös, J. A. Lundell, A. N. Lundström, A. F. Schagerström, J. H. E. Schück, S. A. H. Sjögren, A. L. A. Söderblom, J. H. Théel, P. J. Vising, O. Widman; Fil. dr M. Billing, H. von Feilitzen, R. Hertzberg; Jur. kand. C. O. Montan; Bibliamann. C. H. E. Lewenhaupt, E. H. Lind, C. G. Stjernström; Fil. lic. A. Bendixson; Fil. kand. R. Arpi m. fl.

utgifven af

Docenten **Adolf Noreen**, Upsala.

K. Möllersvärd's förlag.

Teologi.

Constantin Constantius den yngre. Skäl reformationen fortsattes? Religiös afhandling. Kobenhavn. I kommission hos Lehman et Stage. 1883.

Denna lilla skrift är, som synes redan af dess första sidor, ett uttryck för den starkt subjektivistiska uppfattning af religionen, som i våra granland grundlags hufvudsakligen af Kierkegård och Grundtvig. Här kan naturligtvis ej vara vår uppgift att ingå på någon granskning af själfva denna ståndpunkt. Endast om det sätt, hvarpå den af författaren utföres, kan det tillkomma oss att här yttra oss. Först må då i mer formelt afseende anmärkas den ofta stötande ton, i hvilken författaren särdeles i skriftens förra hälft tager till orda om både filosofi och dogmatik, hvilket så mycket mindre kan tilltala den opartiske granskaren, som hvad han i detta afseende i sak presterar till den allra största delen dels föranledes af grofva missförstånd af motståndarnes verkliga mening, dels egentligen ej är annat än omotiverade exklamationer, icke alltid burna af den kärlekens anda, som isynnerhet en skrift i religiösa ämnen ej bör sakna. Mot prof. Martensen isynnerhet riktas kraftiga angrepp, ofta af mer personligt innehåll än som kunnat vara gagnande för författarens sak. En ärlig övertygelse, grundad på studier och på en erfarenhet sådan som denne tänkares förtjänar dock alltid att bemötas med aktning, äfven af den som i sak aldrig så skarpt ogillar den. Härmed synes sammanhänga en viss tendens att för sig och sina meningsfränder göra anspråk på namnet "kristen", "samvetsöm" o. s. v. i en alldeles särskild bemärkelse. — Hvad det mer sakliga vidkommer, så faller det stundom blott alt för lätt i ögonen, att de vapen förf. med sådan häftighet slungar mot sina motståndare, på ett ganska kämbart sätt träffa honom själf. Så t. ex. vill han alldeles

underkänna ej blott förståndets eller hvad han ironiskt kallar "vetenskapens" rätt att hafva något att säga i religiöst ting, äfven bibelns för att ej tala om de symboliska böckernas (symbolum apostolicum inberäknadt, som bekant i strid mot Grundtvig) auktoritet förkastas. Däremot heter det, att hvad (enligt bibelns berättelse) Gud, änglarne och Guds son yttrat, det skall gälla som auktoritet. Människor kunna misstaga sig — icke så de nämnda väsendena. Men ser då ej författaren, att det är människor, som berättat för oss, att de sistnämnda yttrat detta eller detta — och människor kunna ju misstaga sig? Eller inser han ej, att alt hvad Grundtvig yttrat mot bibelns auktoritet, och som han själf vänder mot symbolum apostolicum, kan ord för ord vändas mot honom själf? Af jämförelsevis största värde är tvifvelsutän kritiken af kyrkans sakramentlära.

Vi hafva ansett oss böra påpeka den lilla skriftens brister både till form och innehåll. Vi hafva funnit oss så mycket mer manade att göra detta, som rec. själf i åtskilliga afseenden för sin personliga del sympatiserar med den riktning författaren tillhör. Men vi tro ej att denna riktning genom författarens skrift i någon nämnvärd grad förts vidare, ej håller att denna skrift kan betraktas som en af de mer betydande framställningarna af hvad förut genom denna riktningens målsmän kan vara vunnet.

L. H. Å.

Teologisk tidskrift. Utg. af Martin Johansson. 1883. H. 5. Gennäle till prof. C. Warholm I. af Chr. Cavallin, II. af M. Johansson. Hvad menas i treenighetsdogmen med gudomsväsen och gudomlig person? af Nils Lövgren. Från Schweiz, af C. H. M. Slutord om den apostoliska successionen inom den svensk-lutherska kyrkan af A. Bernhard jemt Slutnammärkning af H. Hjärne. Till herr H. D. J. af A. F. G. och till professor Granfelt af H. D. J. Anmälningar.

Tidskrift för kristlig tro och bildning. Utg. af K. H. G. von Schéele och U. L. Ullman. 1883. H. 4. Svenska kyrkan och Luthersjubileet II. Wirsén, C. D. af, Martin Luther. Svedelius, V. E. Om Martin Luthers kulturhistoriska betydelse. Om införande af en årlig reformationsfest. Norrby, C. En blick på den apologetiska literaturen i vårt land. (Slut.) Hvem har kommit in på salighetsvägen? Bih.: Bernhard, A. Hvem angår beskyllningen för "jesuitiska" läror? Genmäle.

Tidskrift för udenlandsk theologisk Litteratur. Ud. af L. Gude. 1883. H. 3. Gunning, J. H. Dante Alighieri. Köstlin, J. Luther og Janssen, den tyske Reformator og en ultramontan Historieskriver.

Luthersk Ugeskrift. 1883. N:o 14. Thrap, D., Jonas Rein. Literatur.

Luthersk Kirketidende. 1883. N:o 13. Et kort Kapitel om lange Prædikener. Todne Spilling (Forts.).

Theologisk Tidskrift for den evang.-lutherske Kirke i Norge. Ud. af C. P. Caspari og G. Johnson. N. R., B. 9, H. 1: Salmehistoriske Bidrag af J. N. Skaar. Exegetiske og dogmehistoriske Bidrag til den første eller Konkordieformelens Læretypus om Udvælgelsen af H. G. Stub. Bibelen paa norsk-islandsk (norröna) i Middelalderen (forts.) af J. Belsheim. Den christelige Troes "necessaria, maxima, publica et manifesta capitula" i Originens "Commentariorum in Matthæum series" n. 33 af C. P. Caspari.

Blessing, P. Prædikener over Kirkearets Evangelier. Ud. efter Forf:s Død ved K. Schøning. H. 7—8 (slut). Kra. Cammermeyer.

Myrberg, O. F. Ett ord i edsfrågan. Ups. Almqvist & Wiksell. 20 ss. Pr. 0,25.

Filosofi. Genmäle.

Med anledning af anmärkningar, hvilka blifvit gjorda uti en i N:o 2 af Nordisk Revy införd anmälan af *Grubbes Ontologi*, beder undertecknad att få nämna, att utgifvarne af det ifrågavarande arbetet hysa allt för stor pietet för Grubbe, både som filosofisk tänkare och författare, för att kunna tillåta sig att i någon som hälst af hans skrifter inlägga andra tankar än hans egna. I Ontologien förekommer därför ingenting annat än hvad Grubbe själf verkligen sagt. Detta gäller äfven om de satser, som fylla luckorna i Grubbes ursprungliga framställning af ontologien, hvarom en hvar, som det vill, kan öfvertyga sig genom en jämförelse dels med hans egna handskrifter och redan trykta arbeten, dels ock med Boströms anteckningar efter Grubbes ontologiska föreläsningar. Att utgifvarne icke meddelat någon uppgift om den tid, då Grubbe författat och omarbetat sin Ontologi, beror därpå, att alla sådana uppgifter saknas i dennes egna handskrifter — med undantag af föreläsningarna öfver "*Det skönas och den sköna konstens filosofi*". Några upplysningar därom förekomma

icke ens i Grubbes egenhändiga meddelanden om sin lefnad, utom det att man i dem får veta, när denne föreläste öfver filosofiens propædeutik och logik och psykologi. Och hvad Boströms omnämnda anteckningar beträffar, så saknas i dem till och med alt tillkännagifvande, att de äro gjorda efter Grubbes föreläsningar, ehuru detta icke kan betviflas af någon, som läst Grubbes ontologi.

Lund den 24 Oktober 1883.

Axel Nyblæus.

Fick, A. Philosophischer Versuch über die Wahrscheinlichkeiten. Würzburg. Stahel'sche Buchhandlung. 1883. 46 ss.

Hvad menas med att något sannolikt kommer att inträffa? Hvad menas med att ett omdöme är sannolikt? Och slutligen, hvad har det för betydelse att matematiskt bestämma en viss sannolikhet, så att man t. ex. säger: att det och det under vissa förhållanden kommer att inträffa har en sannolikhet stor $\frac{79}{100}$. Är det så, som somliga hafva påstått, att sannolikheten endast är till för människan och utgör det hvarmed hon ersätter full visshet? Författaren bestämmer ganska precist sin ställning till en sådan uppfattning. Äfven om vi tänka oss i samma ställning som Laplace's bekanta verldsande, för hvilken det nödvändiga sammanhanget mellan företeelserna låg fullständigt klart, skulle sannolikheten, menar förf., bevara sin betydelse. Den utgör nämligen en matematiskt bestämbar egenskap hos de omdömen, som under vissa förutsättningar kunna fällas. Laplace's yttrande hvilat på förutsättningen, att det enda, som är värdt att veta, är hvad som faktiskt kommer att inträffa. Fick däremot anser ett omdömes sannolikhet i ock för sig vara värd att hafva kunskap om. På samma sätt, skulle vi kunna tillägga, har det matematiska vetandet sitt värde i och för sig, t. ex. såsom kunskap om talens förhållanden, oberoende af sitt värde såsom den grund, hvarpå naturvetenskaperna hvilat.

Det är ifrån denna ståndpunkt, hvilken också kan uttryckas så att sannolikheten intet har att göra med hvad som faktiskt kommer att inträffa eller hvad som är sant, som förf. utför sin undersökning. Och för egen del måste vi uttala vårt tack för den klarhet, som det lyckats förf. att från denna ståndpunkt sprida öfver sannolikhetsbegreppet.

Ny litteratur:

Schneider, G. H., Freud und Leid des Menschengeschlechts. Eine social-psychologische Untersuchung der ethischen Grundprobleme. Stuttgart, Schweizerbart. XVIII + 380 ss. Pr. 8 m.

Spencer, Herbert. Utvecklingsläran. I. Öfvers. af Victor Pfeiff; med företal af prof. C. Y. Sahlin. Ups. Almqvist & Wiksell. IX + 240 ss. Pr. 3 kr.

Åberg, L. H. I äktenskapsfrågan. Ups. Almqvist & Wiksell. 91 ss. Pr. 1,25.

Åberg L. H. Ett genmäle till doc. C. P. Wikner. Ups. Almqvist & Wiksell. 46 ss. Pr. 0,75.

Wikner, Pontus. Svar på doc. Åbergs "Genmäle". Ups. Almqvist & Wiksell. 35 ss. Pr. 0,40.

Historia.

Wiedemann, Alfred. Die ältesten Beziehungen zwischen Aegypten und Griechenland. Vortrag gehalten an der Universität Bonn 27 Oktober 1882. Leipzig, J. A. Barth. 1883. 22 s. 8:o. Pr. 0,60 M.

Sedan K. O. Müller år 1820 utgaf sitt berömda arbete "*Geschichte hellenischer Stämme und Städte*", hvori han sökt ådagalägga den grekiska odlingens själfständiga ursprung och af främmande inflytelser oberörda utveckling intill tiden för den grekiska kolonisationen å M. Asiens kuster, har inom den lärda världen den frågan ganska lifligt dryftats, om och i hvad mån Grekland under nämnda förhistoriska tid rönt några inflytelser från utlandet och särskildt från de urgamla kulturländerna Ägypten, Chaldäen och Assyrien. Man har nämligen trott sig dels i Greklands religion, isynnerhet dess af Pausanias omnämnda lokal-kultur (*Röth, Die abendländ. Philosophie*), dels i dess ästa konst spåra dylika inflytelser, och vanligtvis har man sökt förklara dessa genom främmande folkstammars eller nybyggares invandring i Grekland i en aflägsen forntid. E. Curtius ("*Die Jonier vor der dorischen Wanderung*", Berlin 1855; jfr hans *Griech. Gesch.* I. Berlin 1857—8.) ser däremot i Jonierna fortplantarne af dessa inflytelser. Enligt honom skola nämligen Jonierna efter de öfriga helleniska stammarnas invandring från M. Asien öfver Helle-sponten till Grekland ännu under århundraden hafva kvarstannat i M. Asiens västra och södra kustländer och under sin fortsatta vistelse där småningom tillägnat sig åtskilligt af Österlandets högre odling; och när de slutligen sjöledes invandrade till Greklands öar och kuster, skola de dit hafva medfört den kultur, som de i M. Asien tillägnat sig. Sålunda blefvo de, enligt Curtius, redan i en aflägsen förhistorisk tid medlare mellan Hellas och österlandet och därmed äfven de förnämsta bärarne och främjarne af den ästa helleniska civilisationen. Äfven härutinnan träder Curtius i motsats till K. O. Müller, som tilldelar Dorierna denna betydelsefulla rol. Curtius' anförda åsikt har dock aldrig lyckats tillvinna sig ett allmännare erkännande inom den lärda världen; och de förnämsta förutsättningar, på hvilka den är bygd — namnet *Uinim*—Jonier, som enligt ett förhastadt antagande skulle förekomma redan i ägyptiska inskrifter från förra hälften af andra årtusendet f. Kr., och namnet *Javan*—*Ἰάφορ* i Mose b. I, k. 10. — hafva ock genom nyare forskningar visat sig vara ohållbar. Det har nämligen visats, att namnet *Uinim* tillhör den demotiska skriften (d. v. s. en kursivskrift, som utvecklats sig ur den på minnesvårdarna förekommande hieratiska hieroglyfskriften) och förekommer först under en senare tid. Men man har förr förväxlat det med namnet *Haneubu*—"Nordbor", som redan finnes i gamla ägyptiska inskrifter och ursprungligen betecknat (främmande?) folk i Nildeltats kusttrakter, men efter Ägypternas bekantskap med Grekerna tillämpades äfven på dessa. — Namnet *Javan* åter anses höra till de delar af Genesis, som af den nyare bibelkritiken tillskrivas en författare i det 8:e årh. f. Kr.

I den lilla skrift, vi nu anmäla, har dess förf. på ett klart och tilltalande sätt angifvit sin ståndpunkt i förutnämnda tvistefråga. Och ehuru formen af ett muntligt föredrag tvungit honom att fatta sig kort och inskränka sig till de viktigaste resultaten af sina egna och andras af honom gillade forskningar, äro dock hans ord i denna fråga af ganska stor betydelse såsom utgångna från en man, hvilken genom tvänne utgifna vetenskapliga arbeten ("*Hieratische Texte aus den Museen zu Berlin und Paris, in Facsimile mit Uebersetzung und sachlichem Commentar*", Lpz. 1879, och "*Geschichte Aegyptens von Psammetich I bis auf Alexander den Grossen*", Leipz. 1880.) redan gjort sig känd för vidsträkt lärdom och kritiskt skarpsinne.

I den nu ifrågavarande skriften förnekar W. all omedelbar förbindelse mellan Greker och Ägypter före Psammetik I:s tid, och söker därjämte visa, att det sedermera snarare var Grekerna, som utöfvade inflytande på Ägyptens utveckling, än Ägypterna på Greklands. De förhastade slutsatserna från orden *Haneubu* och *Uinim* i de Ägyptiska inskrifterna och texterna vederläggas (i öfverensstämmelse med hvad *Brugsch Bey* redan gjort för omkring 20 år sedan), och tillika söker W. ådagalägga, att likheterna mellan de båda ländernas religion och konst icke äro så stora, att vi på grund af dem kunna sluta till urgamla förbindelser mellan Hellas och pyramidernas land. Och till samma resultat kommer han äfven med hänsyn till den i förbigående vidrörda frågan om Greklands ställning till de gamla asiatiska kulturländerna Chaldäen och Assyrien. Han bestrider dock icke — och detta utan tvifvel välbetänt — att Hellas redan i äldre tider, och innan ännu historiens gryning uppgått öfver detsamma, *medelbarligen*, genom en af andra folk, t. ex. Phoenicierna, förmedlad samfärdsel kunnat emottaga och verkligen emottagit civiliserande inflytelser från den urgamla kulturen vid Nilens, Eufrats och Tigris stränder. I hvad mån detta skett, är dock en fråga, hvarpå W. ej närmare inlåter sig, och som det väl torde vara framtiden förbehållet att nöjaktigt besvara.

S. F. H.

Ny litteratur:

Schrader, O. Sprachvergleichung und Urgeschichte. Linguistisch-historische Beiträge zur Erforschung des indogermanischen Altertums. Jena. H. Costenoble. X+490 ss.

Tegnér, Elof. Gustaf Mauritz Armfelt. Studier ur Armfelts efterlemnade papper. I. Armfelt och Gustaf III. X+470 ss., 1 karta. Stockholm. F. G. Beijer. Pr. 6 kr.

Bidrag till kännedomen om Göteborgs och Bohusläns fornminnen och historia. H. 8. 1883. Berg, W. Slottsruinen på Ragnhildsholmen.

Samlinger til jydsk Historie og Topografi. B. 9. H. 4. Røjkjær, L., Historiske og topografiske Efterretninger om Jerslev Sogn. Bagger, Et Bidrag til Niels Ebbesens Historie. Strandgaard, H. C., Om Bygningsforholdene i Salling, navnlig i ældre tid. Rambusch, F., Sagn fra Mors. Fangel, H. R., Overtroisk Middel mod Kvægpesten 1746—47. — Anmeldelser m. m.

Literaturhistoria.

Forssell, H. Erik Benzelius den yngre. Minnesteckning. Stockholm 1883. Kgl. Boktryckeriet. Norstedt & Söner. 364 ss. 8:o.

Den svenska lärdomshistorien har genom detta arbete erhållit ett särdeles intressant bidrag. Den vanliga literaturhistorien sysslar nära nog uteslutande med poeter och deras vederlikar, under det att vetenskapernas idkare i äldre tider endast hugnats med en flyktig uppmärksamhet, så framt man undantager de allra mest fräjdade namnen. Om också Erik Benzelius icke kan räknas till antalet af de heroer, som inrstat sina namn i forskningens häfder för alla tider, har dock hans verksamhet varit af den omfattning och betydelse, att den väl förtjänat att göras till föremål för en vidlyftigare skildring. Denna brist har här blifvit fylld på ett sätt, som manar till efterföljd, hvad andre af de förgångna århundradenas svenska forskare beträffar. Framställningen är ingalunda panegyriskt hållen och utmärker sig särskildt för en rikedom på upplysande detaljer, karakteristiska så väl för personen som för tiden. Man finner här en utförlig redogörelse för förhandlingarna angående Benzeli medarbetarskap i Mangeys edition af Philo och Serenii medverkan därvid, af Upsala vetenskaps-societets tidigaste utveckling jämte Benzeli bidrag till dess *acta* o. s. v. Intressanta äro några notiser om beröringen med samtida ryske lärde, särskildt med Bayer och den i Rysslands kulturhistoria berömda Vasilij Nikititsch Tatistjev, som skaffat upplysningar såväl om den i Moskwa bevarade Philo-handskriften som om kvarlevorna af Maimuthdjuret i Sibirien. Det synes äfven (sid. 214), som om societeten i Upsala, jämte andra europeiska lärda samfund, tjänat till förebild vid upprättandet af vetenskapsakademien i Petersburg.

H—e.

Key, E. Försök till svenska tidningspressens historia. Första delen. 1634—1719. Med fotolitografiska afbildningar af några bland Sveriges äldsta tidningar. Stockholm. Albert Bonnier. 1883. 200 ss. 8:o. Pris kr. 2,50.

Tidningspressens historia utgör ett ganska tacksamt ämne för historisk behandling, men vi befara, att ofvanstående arbete endast i ringa mån kan sägas hafva banat vägen därför. Förf. har visserligen tagit saken ifrån en mycket vidsträkt synpunkt, såsom synes af själva inledningsorden, "att människosläktets andliga utveckling gått med solen från öster till väster", och af hvarjehanda andra mer eller mindre genialiska betraktelser, men den rent faktiska utredningen är däremot tämligen försummad. Angående tidningsväsendets uppkomst ur de "handskrifna nyhetsbrefven" (sid. 33) och dess sammanhang med andra literaturhistoriska företeelser finner man så godt som ingenting, och att, som förf. gör i sjunde kapitlet (ss. 136 ff.), begagna tidningarna såsom källor för en karakteristik af Karl XII:s regeringsåtgärder, förefaller dels öfverflödigt, dels mindre kritiskt; de officiella kungörelserna känner man bättre och fullständigare från annat håll. Tidningarna hafva

visserligen sin historiska betydelse, men ingen häfdatecknare lär kunna begagna dem såsom omedelbara auktoriteter. För öfrigt torde detta lilla utkast, hvars värde hufvudsakligen består i ett par rätt väl gjorda facsimilen af gamla tryck och i några "kuriösa" bilagor, i sin mån tjäna att väcka intresset för vår kulturhistoria.

H—e.

Wieselgren, H. Leibniz' bref till Sparfvenfelt 1695—1700. [Antiqvarisk tidskrift för Sverige, Del. 7. N:o 3, äfven med fransk titel: *Lettres de Leibniz à Sparfvenfelt, savant suéduis attaché à la cour des rois Charles XI et Charles XII. Avec des notes, un aperçu sur les rapports de M. Sparfvenfelt avec l'atlas de Blaeu et la Carte de Sibérie de M. Witsen, ainsi que sur ceux de Leibniz avec la Suède*]. Stockholm 1883. 64 ss. 8:o.

Här meddelas några synnerligen viktiga bidrag såväl till vetenskapernas historia i Sverge som till kändedomen om Leibnitz. Att den store tyske filosofen stod i brev-växling med den svenske slavisten Johan Gabriel Sparfvenfelt, var visserligen känt förut, men här aftryckas nu för första gången fullständigt de bref af Leibnitz till denne, hvilka för utgifvaren varit tillgängliga. Med undantag af ett äro de alla utgifna efter själva originalen, som för närvarande förvaras i den Benzeliska samlingen i Linköpings gymnasibibliotek. Utdrag af några af de här meddelade breffven äro visserligen för några år sedan trykta i den samling af Leibnitz' bref angående Ryssland, som föranstaltats af prof. Guerrier i Moskwa å kejserliga ryska vetenskapsakademiens vägnar (Petersburg 1873, med inledning på ryska och tyska). Men dessa utdrag, som endast angå rent ryska förhållanden, äro (utom efter äldre upplagor) gjorda efter Leibnitz' koncept, som nu finnas i Hannover; för öfrigt öfverensstämma de i allmänhet ganska noga med texten i Linköpingsbrefven. Det förtjänar anmärkas, att Guerrier icke har känt aftrycken i Brings historiska handlingar (Lund 1754), och att han emellanåt föredrager Dutens' text, äfven när denna skiljer sig från Fellers och Kortholts, som den förre aftryckt. Det enda af Guerriers utdrag, som icke återfinnes i den nu föreliggande samlingen, är det under N:o 22 (sid. 30) meddelade, efter ett koncept i Hannover; det hänföres at utg. till år 1697 och handlar om tsar Peters vistelse i Holland och svenskarnes farhågor för hans planer. Hvad angår de meddelade uppgifterna om Leibnitz' förhållande till Sverge i politiskt afseende, förtjänar anmärkas, att han med tillfredsställelse såg Karl XII:s första framgångar mot Ryssland. "Les Moscovites payeront la folle enchère", skrifver han i sept. 1701 till en svensk diplomat (Guerrier N:o 45), "en effect les conquestes que vous ferez de ce costé seront les moins enviées et les moins traversées et pourront estre très considérables — — pour moi je voudrois voir regner vostre jeune Roy jusque dans Moscou et jusqu' au fleuve Amur, qui sépare dit-on l'Empire des Moscovites et celui de la Chine, les affaires estant désormais dans un tel estat que le parti des protestants dans lequel le Roy de Suède fait une si grande figure a grand besoin d'être renforcé par quelque avantage considerable après tant de facheux

événements. Vos conquêtes de ce côté là seroient importantes pour le bien commun“.

H—e.

Hansen, P. Dansk Litteraturhistorie. Kjøbenhavn 1883. P. C. Philipsens förlag. Kommer att omfattas omkring 60 ark i 20 häften, å 90 öre häftet, Hittills äro tre häften utgifna.)

Som bekant äro illustrerade arbeten på modet i våra dagar, men ej sällan röna dylika företag ett ganska kall-sinnigt mottagande från den mera vetenskapliga kritiken, som i dem ofta ej vill se något annat än en förläggarspekulation, ekonomiskt fördelaktig, men förderbringande för den gedigna, ehuru hårdlästa literaturen. Dock torde det vara obestriddigt, att dessa populära, illustrerade arbeten verkligen fylla en brist i den stora allmänhetens bokförråd, hvars behof också äger rätt att tillgodoses. De kolossala upplagor, i hvilka dylika publikationer utgå, skulle eljes vara oförklarliga. Vidare torde man kunna påstå, att utgifvandet af dylika mera efemära alster snarare gagnar än skadar den vetenskapliga literaturen. Allmänhetens intresse för literära sysselsättningar stegas, och då köplusten hos denna publik dock äfven är bestämmande för möjligheten af mera vetenskapliga företag, bidra de äfven indirekt till höjandet af den vetenskapliga bokmarknaden. Då Geijer utgaf sin Svea rikets häfder, förblef större delen af upplagan osäld, ehuru den blott bestod af några hundra exemplar. Skulle ett dylikt arbete skrivas i våra dagar, hade säkerligen innan årets utgång afyttrats öfver tusen exemplar, men endast för att i ett mindre antal hanna på vetenskapsmannens bokhylla; större delen skulle säkerligen stanna hos den bildade allmänheten.

Det ligger för öfrigt en god del kulturhistoria i dessa afbildningar af föregångna tiders literära alster; man sätter sig nästan lättare in i en författares tankegång, då man skådar det yttre sätt, på hvilket hans tankar återgifvits, antingen i munkens omsorgsfullt snidade bokstäfver, eller renässansmannens med eleganta miniatyrer rikt smyckade handskrift, i reformatorns klumpiga, tjocka typer, i den italienske humanistens prydliga aldiniupplagor, i hofpoetens contes med dess kopparstick från Fragonard och Watteau. Ja, den bekante engelske filologen Furnivall har t. o. m. framkastat den paradoxen, att för det rätta förståendet af Shakspeare fordras äfven att studera hans arbeten i den Elisabethska tidens tryck.

Dessa arbeten hafva dessutom betydelse för utvecklingen af boktryckarkonsten. Tack vare dessa illustrerade, elegant utstyrda verk, har typografien nu höjt sig ur det förfall, i hvilket den sjunkit vid detta århundrades början, och torde nu med framgång kunna upptaga täflan med föregående tiders främsta tryckalster.

Om vi nu från dessa allmänna betraktelser gå att skärskåda föreliggande arbete, så kan det ej nekas, att texten lemnar åtskilligt öfrigt att önska, framför allt däri att den egentligen blott förefaller vara en text till illustrationerna. Man saknar således någon mera utförlig karakteristik af medeltiden, några kulturhistoriska skildringar, hvilka i ett dylikt populärt arbete skänka de omtalade literaturalstren lif och färg, och framför allt saknar man historisk reda i framställningen. Arbetena radas upp efter

hvarandra, och innehållet omnämnes med några ord, men någon historisk kontinuitet förekommer ej, och sällan göres något försök att betrakta dem såsom skeden i ett folks literära lif. Jämförelser mellan medeltidens danska literatur och andra länders förekomma väl, ehuru altför sparsamt; knapt talas om den lifliga beröring, i hvilken de nordiska rikena stodo till hvarandra under denna period. Anm. vågar dock hysa den grundade förhoppningen, att dessa här anmärkta onöjaktigheter skola försvinna, då förf. närmar sig perioder, med hvilka han mera sympatiserar. Den äldre literaturen synes ej hafva tilltalat honom.

Äfven i mindre betydande faktiska onöjaktigheter röjer sig författarens något bristfälliga kunskap i medeltidens literatur. Så t. ex. då han förklarar, att "Det Sprog, i hvilket den islandske Oldlitteratur er skreven og som endnu temmelig uforandret er Islændernes Tungemaal, var i Oldtiden Fællessproget for hele Norden og benævnedes Nornerna-Maal eller endnu hyppigere dansk Tunga", i hvilket påstående filologen ganska lätt upptäcker ej så få fel. Uppgifterna (59 ff.) om den danske Rimkrønike synas ej fullt riktiga. Äfven om man skulle medgifva, att den svenska lilla rimkrönikan ej varit förebild för den danska, kan man dock omöjligt gå in på, att denna senare är ett enstående exempel på den autobiografiska formen, då ju äfven den svenska delar denna egendomlighet. För öfrigt kunna vi ej i likhet med Rosenberg anse denna form så synnerligen karakteristisk. Medeltiden använde den ju ganska ofta för historisk framställning, exempelvis Dante, Boccacio (de casibus ill. vir.), döddansen m. m.; att för rimkrönikan efterbilda detta fordrade väl ej så stor uppfinningsrikedom. Tryckåret på första upplagan sättes för öfrigt väl rättare till 1593 än 1595. Att anse att Amadis hörde till dansk "Almæn læsning i Middelalderen", är naturligen orätt. I Tyskland blef arbetet först känt 1573 och antagligen senare i Danmark. Att "Flores og Blanseflor" tidigast varit "digterisk udbyttet i den provençalske Poesi i Midten af det 12:te Aarh.", är, som ofta visats, orätt, äfven om dikten då varit känd i Provence. För vår del skulle vi äfven vilja dela den af förf. bestridda åsikt, som uttalats af de fleste litteraturhistoriker (exempelvis Scherer och Storm), om de germanska sagohjältarna Didriks, Etzels och Gunnars historiska ursprung, dock utan att på något sätt vilja stämpla författarens mening som oriktig. Bestämdt felaktig torde däremot författarens redogörelse för Marsk Stig-viserne vara, beroende på författarens bristande kännedom om Bugges uppsats.

Vi vilja dock ej upptaga tiden med dessa småanmärkingar, utan i stället uttala vårt lifliga erkännande åt det förträffliga sätt, på hvilket arbetet blifvit illustradt. Blott i ett fall skulle vi hafva önskat ett annat prof, nämligen af Saxo, som här återgifves från en Codex från 1300-talet. Bäst hade väl varit att välja Angerfragmentet, då detta dels är betydligt äldre, dels ganska sannolikt innehåller Saxos eget manuskript.

H. S.

Warburg, Karl. Literaturhistoria i sammandrag för skolor och sjelfstudium. Andra omarbetade upplagan. Stockholm, P. A. Norstedt & söner. Pris 1,75.

Af Dr Warburgs literaturhistoria har nu utkommit den andra upplagan, och ehuru anm. hade mycket att invända mot detta arbete, då det först framträdde, tvekar han ej att i denna form förorda dess antagande vid rikets läroverk. Omarbetningen är på hvarje punkt en afgjord förbättring, de felaktiga uppgifterna äro i allmänhet rättade, och förf. har — liksom i den föregående upplagan — vetat att hålla sig fri från de matta och auktoritetslafviska omdömen, hvilka så ofta stöta i lektor Sundéns svenska literaturhistoria. Leke så litet synes dock böra rättas i uppställning och äfven beträffande mindre betydande fakta. Här är dock ej lämplig plats för en dylik granskning. Anmälaren skall därför i Pedagogisk Tidskrift ägna det förtjänstfulla arbetet en utförligare kritik.

H. S.

Bergk, Th. Griechische Literaturgeschichte. Zweiter band aus dem nachlass herausgegeben von *Gustav Hinrichs*. XII+544 ss. Berlin. Weidmannsche buchh. Pr. 6 m.

Rönning, F. Beovulfs-kvadet. En literær-historisk undersøgelse. 175 ss. København. G. E. C. Gad (i kommission).

Klassiska språk.

Tidskriftsöfversikt.

Nordisk tidskrift for filologi. N.R. VI, 1 (1883): *Jean Pio*. Den oldgræske Udtale af β , γ og δ , belyst af det ny-græske Folkesprogs Udtale. Såsom ytterligare bevis därför, att β , γ och δ i forngrekiskan uttalats som svaga explosiver (Blass, Aussprache. 2:e Ausg. s. 90 ff.) anför förf., att dessa ljudtecken i nygrekiskan i förbindelserna $\mu\beta$, $\gamma\gamma$ och $\nu\delta$ uttalas som b , g och d ($\gamma\alpha\mu\beta\rho\sigma\ \epsilon\gamma\rho\nu\nu\sigma\ \alpha\nu\delta\rho\alpha$), under det att nasalens eljes framför β , γ och δ i folktalet försvinner. — Mindre meddelelser: *M. C. Gertz*, In Lucianum, Philopseud. cap. 18—19. — *C. Jørgensen*, Plautus's Mostellaria 497 U. (II, 2,76). — *F. Gustafsson* Ad Porphyronis in Horatii sermones commentarios coniecturæ VII. — Anmeldelser: *B. Dahl*, Die lateinische partikel VT (Kristiania 1882). Lofordas såsom en med stor flit och omsorg utarbetad skrift. (*C. J.*)

Pedagogisk tidskrift. 1883. Häft. 3: *E. R.*, Om kvantitetsbeteckning i klassiska språk. Förf. finner de i ett par nyare läroböcker — Latinsk elementar-bok af P. G. Boëthius och Latinsk språklära af R. Törnebladh och L. Lindroth — följda grundsatserna för kvantitetens angifvande både från pedagogisk och vetenskaplig synpunkt otillfredsställande och uppställer själf några grundsatser för kvantitetsbeteckning, hvaraf vi såsom det viktigaste meddela följande. "Kvantitet är en beskaffenhet hos språkljuden oberoende af aksenten eller ordens användande i vers och bör därför *själfständigt* betecknas". "I klassiska språk bör *vokalens* kvantitet angifvas, emedan af denna beror de öfriga ljudens kvantitet i samma stafvelse". Men då vår kannedom om vokalernas kvantitet i de klassiska

språken är ofullständig, kan man ej stanna vid att endast använda längdtecken, då den obetecknade vokalen just genom saknaden af längdtecken får utseende af att vara kort; därför är nödigt att nyttja både längd- och korthetstecken för att genom att icke beteckna en vokal kunna angifva *ovisshet* i afseende på dess längd. — Häft. 4: *V. K.*, Den grekiska skolgrammatiken under de tre sista årtiondena. Gifver en öfversikt af arbetet på den grekiska skolgrammatikens område från år 1852, då Ahrens' och Curtius' läroböcker utkommo, med särskild hänsyn till de nordiska landen. — Anmälningar: Häft. 2: *A. Frigell*, T. Livii ab urbe condita liber I. med förklaringar (Stockholm 1880). Röner ett välvilligt erkännande; afvikande meningar uttalas rörande vissa textställen samt rätta måttet af en skolkommentar. (*R. Törnebladh*). — Häft. 5: *A. Petersson*, Grekisk formlära till läroverkens tjänst (Lund 1878). En på det hela mycket fördelaktig anmälan. Några anmärkningar göras mot uppställningen samt mot enskildheter. (*V. K.*) — *Chr. Cavallin*, Grekisk syntax, med hufvudsakligt afseende på den attiska prosan (Lund 1879). Lofordas högeligen för sin grundlighet och pålitlighet samt sitt rika innehåll. Särskildt framhålles förf:s behandling af bisatserna. (*V. K.*)

Tidskrift utgifven af pedagogiska föreningen i Finland. XX. 1883. Häft. 1—3: Litteratur: *C. J. Lindeqvist*, Grekisk grammatik (Helsingfors 1881). Boken äger sina förtjänster, flera anmärkningar göras mot uppställningen; detaljgranskning. (ss.) — *R. Törnebladh* och *L. Lindroth*, Latinsk språklära (Stockholm 1881). En på det hela mycket lofordande anmälan: enskilda anmärkningar (*M. H.*) — *Ziegler*, Das Alte Rom. (Stuttgart 1882). Förordas till skolbruk. (*F. Gustafsson*.)

Nordisk tidskrift utgifven af Letterstedtska föreningen. 1883. Häft. 1, 2: *L. Dietrichson*, Olympias Udgravning 1875—1881. Innehåller en öfversikt af gräfningarnas gång och allmänna resultat samt redogörelse för de viktigaste konsthistoriska fynden. — Häft. 4: Litteraturofversikt: *A. Hedin*. Om latinherraväldet (Stockholm 1883). En tämligen innehållsfattig anmälan. (*Julius Centerwall*.)

Ny svensk tidskrift. 1883. Häft. 4: Anmälan: *A. Hedin*. Om latinherraväldet. (Stockholm 1882).

Ny litteratur:

Buecheler, Fr. Umbrica. 224 ss. Bonn. Max Cohen. Pr. 7 m.

Aristofanes, Molnen. Öfvers. med inledning och anmärkningar af *Alarik Hallström*. Ups. Almqvist & Wiksell. Pr. 1,50

Österberg, P. I., De structura verborum cum præpositionibus compositorum, quæ exstant apud C. Valerium Flaccum, P. Papinium Statium, M. Valerium Martialem, commentatio academica. 115 ss. 8:o. Holmiæ MDCCCLXXXIII, Nya Tryckeri-aktiebolaget (Doktorsafh.).

Romanska språk.

Den moderna franska syntaxens studium.

Den literatur öfver modern fransk syntax, som för oss svenskar är beaktansvärdast, är naturligtvis den, som uppstått i Frankrike och är uttryck för fransmännens egen uppfattning af syntaktiska företeelser, den som uppstått i Tyskland, de systematiserande och flitige filologernas land, och den som uppstått i Sverige och tager hänsyn till vårt språkbruk.

I. Ehuru i **Frankrike** en ifrig syntaktisk diskussion redan i XVI seklet uppstod — från XII seklets slut skrefvo till England öfverflyttade fransmän flera grammatikor — och sedan flitigt fortsattes, har denna ej fört till någon högre grad af vetenskaplighet. Skälet är dels att fransmännen föga känna andra moderna språk och med dem ej kunna göra jämförelser, dels att de ej gjort sig till godo utländska arbeten. Nyare grammatikor såsom *Landais*, *Bescherelle*, *Poitevin*, *Noël & Chapsal*, från 30- och 40-talet, *Larousse*, *Chassang* och *Brachet* af nyare datum bjuda oss därför jämförelsevis föga af intresse. Åro de skolgrammatikor, så upptagas de till stor del af elementär redogörelse för de allmänna grammatiska begreppen. Af vikt är den utförliga *Girault-Duvivier*: Grammaire des grammaires, 1:a uppl. 1811, 21:a uppl., bearbetad af *Lemaire*, Paris 1880. Den är en kritisk resumé af de viktigaste franska arbeten öfver franska grammatiken. Till Frankrikes literatur kan räknas: *Ayer*, Grammaire comparée de la langue française, 1:a uppl. 1876, 3:e uppl. Genève 1882. *Ayer*, nu professor i Neuchâtel, är en lärjunge af Diez och således förtrogen med den tyska vetenskapliga metoden; han har åstadkommit ett verk af mycket stort värde. Jf. kompetente vetenskapsmäns fördelaktiga omdömen t. ex. i Rev. cr. 1876, 33 (Darmesteter), Liter. Centralbl. 1877 N:o 7. (Schuchardt), Gött. gel. Anz. 1883, St. 5 (Le Coultré), Literaturbl. f. g. u. r. Phil. 1883, Sp. 304 (R. Meyer).

Hit kan vidare räknas *Borel* (professor i Stuttgart): Grammaire française à l'usage des Allemands 1:a uppl. 1842, 17:e uppl. Stuttgart 1882. Den har sina största förtjänster i sin lättfattlighet och sin populära framställning. *Borel*, själf fransman, är mera en lärjunge af de franska filologerna än af de tyska.

Viktiga upplysningar öfver särskilda frågor lämna naturligtvis större lexikon, enkannerligen Littrés och Franska Akademiens *Laveaux*, Dictionnaire des difficultés grammaticales de la langue française är ett gammalt arbete, som ofta gäcker billiga anspråk.

En ytterligare möjlighet att vinna upplysningar har man genom att i bref vända sig till hr *Eman Martin* Paris 26 Boulevard des Italiens. Svaren på förfrågningarna lämnas i den af honom utgifna tidskriften *Le Courrier de Vaugelas* (nu 13:e årg.; 7,50 fr. pr årgång). Hr *Martin* delar de flesta franska grammatikförfattarens förtjänster och fel.

*) Som vi förmoda, att öfersikter öfver den vetenskapliga literaturen inom vissa branscher för denna tidskrifts läsare äro af särskildt intresse och gagn, göra vi i dag början med en serie af dylika "revyer", hvilka emellertid naturligen komma att kräva ett något större utrymme än vanliga anmälningar.

II. I **Tyskland** har sedan 1607 (*Garnier*) en otrolig produktivitet varit i ständigt tilltagande på franska grammatikens område. Ur denna rikedom må framhäfvas följande enligt vår mening i synnerhet beaktansvärda verk:

Mätzner: Syntax der französischen Sprache. Ein Beitrag zur geschichtlich-vergleichenden Sprachforschung. Berlin 1843—45. Rikhaltig "Fundgrube", men i mycket föråldrad. Det bästa af dess innehåll återfinnes för öfrigt i samma författares längre ned nämnda arbete.

Hölder: Grammatik der französischen Sprache. Stuttgart 1865, (500 stora oktavsidor till 3 kr.) Ett grundligt och själfständigt arbete, som ej kan förbises vid mera djupgående studier. Uppställningen bereder i förstone svårighet, ty *Hölder* utgår aldrig från ordklasserna, utan strängt konsekvent från satsdelarne. (Samma metod mindre konsekvent tillämpad i syntaxen hos *Ayer* och *Mätzner*).

Schmitz: Französische Grammatik. 1:a uppl. 1847, 4:e uppl. Berlin 1880. Mera populär och mera brukbar för praktiska ändamål än *Hölder* och *Mätzner*; gifver ofta underhållande och instruktiva anekdoter och en talrik exemplsamling.

Mätzner: Französische Grammatik. Mit besonderer Berücksichtigung des Lateinischen. 1:a uppl. 1856, 2:a uppl., Berlin 1876—77. Ett hufvudverk, som har sin största betydelse genom författarens systematiska framställning, hans uppfattning och förklaring af språkfenomenen och hans jämförelser med föregående språkskeden. "Le plus profond de tous les grammairiens de la langue actuelle c'est sans doute *Mätzner*", A. M. Petersson i *Les phrases conditionnelles* s. 1, Upsala Univ. Årsskr. 1864. (*Mätzner* är en djupt filosofisk natur, hvarom hans intressanta afhandling: "Chr. J. Boström's Philosophie" i *Philosophische Monatshefte*, Bd III. S. 203—23 (1869) vitnar).

Plötz: Syntax und Formenlehre der neufranzösischen Sprache. 1:a uppl. 1866, 5:e uppl. Berlin 1882. En god skolgrammatik af en kännare af franska språket.

Lücking: Französische Schulgrammatik. Berlin 1880. Hvilat på grundlig kändedom af franska språkets historia och bringar mångt viktigt originelt inlägg af författaren. Syntaxens olika delar äro kanske något ojämt behandlade och anordningen ej öfersiktlig. Dessa brister äro mindre märkbara i den förkortade upplagan *Französische Grammatik für den Schulgebrauch*. Berlin 1883.

Plattner: Französische Schulgrammatik. Karlsruhe 1883. Man igenkänner öfveralt den erfarne skolmannen i de bestämda, kortfattade reglerna och i det sant pedagogiska framställningssättet. Äfven *Plattner* lämnar många egna bidrag af högt värde.

Historisk och gemensam för alla romanska språk är *Diez*: Grammatik der Romanischen Sprachen. 1:a uppl. 1844 5:e uppl. Bonn 1882. III Theil innehåller syntax.

Om den speciallitteratur, som särskildt Frankrike och Tyskland frambringa, kan man bäst taga kändedom i *Zeitschrift für neufranzösische Sprache und Literatur*, utg. sedan 1879 af *Körting* och *Koschwitz*. Pris 15 Mark pr år. En särskild *Bibliographie* är utgifven för åren 1879, 80. Månatligen kan man följa med i *Literaturblatt für germanische und romanische Philologie*, utg. sedan 1880 af *Neumann* och *Behagel*. 10 Mark. pr år. Fullständig *Bibliographie* (dyr) för åren 1875—80 är utarbetad af redak-

tionen af Zeitschrift für romanische Philologie. I *Herrigs Archiv* für das Studium der neueren Sprachen lämnas ock bibliografiska uppgifter. Åren 1866, 1869, 1872, 1873 utgafs af *Schmitz*: Die neuesten Fortschritte der französisch-englischen Philologie. Af *Varnhagen* utkom 1877: Systematisches Verzeichniss der auf die neueren Sprachen, hauptsächlich die französische u. englische bezügeliche Programme, Dissertationen, Habilitationsschriften. Leipzig 1877—Anhang till nedanstående verk af *Schmitz*. Dessutom utkomma emellanåt i Tyskland förteckningar på gradualafhandlingar, program o. d. Diskussion af äldre och yngre literatur finnes i *Schmitz*: Encyclopädie des philologischen Studiums der neueren Sprachen, hauptsächlich der französischen und englischen (1:a uppl. 1859—64, 2:a uppl. Leipzig 1876) 2:a delen, som säljes särskildt (5 Mark; hela verket 15 Mark; därtill 3 supplem. inalles 8 M. 30 Pf). Tämligen utförligt, men mycket bristfälligt (se Zeitschr. für neufr. Spr. u. Lit. I, 71—81, Körting; och Storm Englische Phil. S. 11). Vida mindre utförligt, men förtjänstfullare är samma diskussion i *Breitinger*: Studium und Unterricht des Französischen. Ein encyclopädischer Leitfad. Zürich 1877. Sid. 66—72 innehålla: Geschichte der französischen Grammatik. Ingen, som allvarligare lägger sig vinn om franska språkets studium, borde sakna denna bok. Pris 3 Mark. Jämför ock *Laubert*: Übersicht der Forschungen auf dem Gebiete der französischen Philologie. Frankfurt a. O. Progr. 1874.

(Forts.)

J. V.

Viktigare nyutkommen romanistisk literatur:

Diez. Die Poesie der Troubadours; Zweite vermehrte Auflage von Karl Bartsch. Leipzig, Barth. 1883. XXIII+314 ss. Jfr. Nord. Revy N:o 4. Sp. 105.

Stengel. Erinnerungsworte an Friedrich Diez. Marburg. Elwert. 1883. 104 s. Stor 8:o.

Gartner. Raetoromanische Grammatik. Heilbronn. Henninger. 1883, XLVIII+206 ss. Stor 8:o. (1 Bandet af Sammlung Romanischer Grammatiken).

Meyer, W. Die Schicksale des lateinischen Neutrums im Romanischen. Halle. Niemeyer. 1883. 176 ss. Stor 8:o.

Mussafia. Zur Präsensbildung im Romanischen. Wien. Commission bei Gerold's Sohn. 77 ss. Stor 8:o.

Edgren, Hjalmar. Quelques observations sur l'élément roman de l'anglais, considéré dans ses rapports au français moderne. (Lunds universitets årsskrift. T. XIX.). 4:o, 40 s. Lund. C. W. K. Gleerup. 1 kr.

Petit de Julleville, Notions générales sur les origines et sur l'histoire de la langue française. Paris. Delalain. 238 ss. liten 8:o.

Tobler, A. Vom französischen Versbau alter und neuer Zeit. 2:te Auflage. Leipzig. Hirzel. (Förbättrad upplaga af ett mästertligt verk.)

Germanska språk.

Bahder, K. von. Die deutsche Philologie im Grundriss. Paderborn. F. Schöningh. 1883. XVI+456 ss. 8:o. Pr. 6 Mrk.

Bechstein, R. Die germanische Philologie vorzugsweise in Deutschland seit 1870. Ein encyclopädischer Ueberblick. Leipzig. Fues's Verlag (R. Reisland). 38 ss. 8:o. Pr. 0,80 Mrk.

I det rika tillflöde af språkliga arbeten, som för hvarje år hopa sig å det germanska området, har det varit en särdeles kännbar brist att ej äga någon bibliografisk vägledning. Med bokhandlarnes kataloger och lexika kan man visserligen hjälpa sig fram — och till dessa får man nog ännu tillsvidare i vissa fall vända sig —, men dessa äro knappast i de offentliga biblioteken omsiktligt bevarade och tillgängliga. Hoffmann von Fallersleben's "Die deutsche Philologie im Grundriss", Breslau 1836 var för längesedan utsäld i bokhandeln och Herrmann's "Bibliotheca Germanica" är ett altför opålitligt arbete för att ens kunna fylla det närmaste behovet. För den senare tiden har man visserligen att tillgå prof. Bartsch's bibliografi i "Germania", sedan 1862, "Jahresberichte" af "Gesellschaft für deutsche Philologie" i Berlin sedan 1879 samt Behaghel's och Neumann's "Literaturblatt für germanische und romanische Philologie" sedan 1880, men för den föregående tiden stod ett tomrum. Dr von Bahders arbete kan därför sägas vara särdeles välkommet. Till grundval är lagd Hoffmann's nyssnämnda öfversikt från 1836, ehuru naturligtvis utvidning och förbättring skett i alla riktningar. I företalet nämnas de svårigheter, hvarmed ett sådant arbete som förevarande är förknippadt. Om utgifvaren ej lyckats fylla alla anspråk — att han t. ex. ej kunnat ange sidosantal för alla upptagna skrifter, hvilket nog vore ett önskningsmål m. m. — må man ändock vara honom tacksam. Det är att hoppas, att utgifvaren kan finna tid att komplettera sitt arbete med en förteckning på texter, hvilka här undantagsvis upptagits under "Quellen-sammlungen". I "Autoren-Register" synes dock utgifvaren kunna ha varit litet frikostigare på notiser. Särskildt för utom-tyska germanister (möjligen äfven för tyska) skulle det varit af intresse att veta, hvar den och den fins, hans födelseår m. m. Och detta billiga anspråk kunde i de flesta fall åtminstone för de yngre ha tillfredsstälts med tillhjälp af "Deutscher Universitätskalender". Arbetet är för öfrigt strängt vetenskapligt och särdeles redigt uppställt.

Prof. Bechsteins skizzerade öfversikt af den germanska filologiens utveckling sedan 1870, utkommet såsom särtryck ur andra uppl. af Schmid's encyklopedi, är att betrakta såsom en fortsättning af R. von Raumers bekanta "Geschichte der germanischen Philologie vorzugsweise in Deutschland", München 1870. Naturligtvis har det varit svårt att inom ett mindre begränsadt omfång ge en nöjaktig bild af den sedan 1870 synnerligen rika germanska språklitteraturen och författaren bekänner ock, att materialet växt honom öfver huvudet. Man må därför ej undra öfver, att många luckor finnas, att viktiga arbeten förbigås, under det oviktiga blifvit nämnda, så för att nämna ett, kanhända ej för språkmannen påfallande, exempel, är Gottschall's floskelrika "Deutsche Nationalliteratur des 19. Jahrhunderts" upptagen, men Lem-

kes "Geschichte der deutschen Dichtung" 1871 uteglömd, m. fl. Då författaren trots det ringa utrymmet fått plats för mycket obetydligt hade det varit skäl att ihågkomma åtskilliga nordiska arbeten, som kunna anses vara af vikt för germanistiken öfverhufvud. Ehuru väl ej "Junggrammatiker" har förf. dock märkt de förtjänster som "die junggrammatische Schule" inlagt om den germanska språkvetenskapens utveckling sedan 1870; han är till och med villig att erkänna, att den har henne att tacka för det mästa. Han har äfven för att sluta raden af förtjänster mäktat inse, hvilken väsentlig hjälp språkvetenskapen funnit i den i senaste årtiondet upplomstrande språkfysiologien, ehuru han har en viss skuggräddsla härför: "Lautphysiologische Studien haben ihren grossen Reiz (!); allein für die Philologie, die doch eine Geisteswissenschaft ist, haben sie nur bedingten und beschränkten Wert. Nur zu leicht kann mit ihnen Spielerei getrieben und kostbare Zeit vergeudet werden". Alla grenar af germanistiken äro i korthet omhandlade och för dem, som önska en kort öfversikt däraf, kan det lilla häftet lemna önskad tjänst.

Gust. Stjernström.

Af Tidskriften *Svenska Landsmälen* är med utgifvandet af häftena B och C årgången 1882 färdig. Dess utgifvande har fördröjts bl. a. därigenom, att den måst göras vida större än vanligt (30 tryckark). Denna årgång innehåller: Om *sil* och *sel* i norrländska ortnamn af *Joh. Nordlander*, 29 s.; Sagor från Emådalen, uppt. af *E. Svensén*, 38 s.; Gåtor och spörsmål från Varend af *G. O. Hyltén-Cavallius*, 22 s.; Ordlista öfver dalmålet i Ofvansiljans fögderi af *Ad. Noreen*, 240 s.; En lustigh comoedia om konung Gustaf then första (fr. 1621) af *A. Jris Prytz* (se N:o 4 af Nord. revy sp. 103 ff.).

Af årgången 1883 utkommer häftet A omkring fjorton dagar härefter, innehållande Folktoner från Jämtland af *K. Bohlin*, 36 s., samt Om svenskans behandling af ljudförbindelsen *iu* och om fornsvenskans *l*-ljud, En undersökning med stöd af svenska landsmål af *A. Kock*, 13 s. Årgången skall för öfrigt innehålla bl. a. Uppllysningar om Vätömålet i Roslagen af *A. Schagerström*, 5 till 6 tryckark samt ett häfte Smärre meddelanden (omkr. 6 ark). För årgången 1884 äro redan under tryckning *Vendell*, Runömålets ljud- och formlära, 5 ark, "Från Södra Sverige" (stycken på landsmål från Lundaföreningarnas fester, omkr. 7 ark) samt Redogörelse för landsmålsföreningarnas verksamhet 1872—1881. Från och med år 1884 utgifves tidskriften i omkr. 30 tryckark (480 ss.) om året till samma pris som hittills (3 kr.). Subskription kan ske genom brefkort hos hufvudutgivaren, docenten J. A. Lundell i Upsala, eller genom någon af redaktionsbiträdena i Upsala, Helsingfors och Lund. — Subskribenter å landsmålstidskriften kunna blifva medlemmar af "Universitetsjubilæets danske Samfund" mot nedsatt årsafgift 6 kr. 50 öre (i st. f. 10 kr.) och erhålla då samfundets årliga publikationer (Se omslaget å landsmålstidskriften 1882. C.)

Arkiv för nordisk filologi. B. I, h. 4 (oktober 1883); *S. Bugge*, Bemärkningar till norrøne Digte, II, Rigsþula; *M. Nygaard*, Om Brugen af konjunktiv i oldnorsk; *G. Stjernström*, Förteckning öfver skrifter och uppsatser rörande de nordiska språken, hvilka utkommit 1882; *Th. Wi-*

sen, Om norrøna medialformer på *—umk* i första personen singularis; *K. H. Karlsson*, Växlingen mellan *a* och *æ* i stamstavvelser uti Vestgötalagen I—V; *G. Storm*, Svend Grundtvig. — Andra bandets första häfte utkommer redan i november och upptages af *J. Hofforys* "Oldnordiske konsonantstudier" 96 ss. De följande häftena komma bland annat att innehålla: *Bugge*, Bidrag til den nordiske Balladedignings Historie; *Kunik*, Zur verständigung über Rös und Wäring in sprachlicher hinsicht; *A. Kock*, Emdationer och ordförklaringar till "Gamla ordspråk" och andra fornsvenska skrifter; *G. Storm*, Om Thorgerd Hölgebrud; *Finnur Jónsson*, Um Skiðarímu.

Germania, 28:e årg. (N. R. XVI), h. 4 innehåller bland annat: Beiträge zur altersbestimmung der in Weigands wörterbuche enthaltenen neuhochdeutschen wortformen af *Oskar Böhme*; Bibliographische übersicht der erscheinungen auf dem gebiete der germanischen philologie im jahre 1882 af *Karl Bartsch*; en kort anmälan af Bondesons "Svenska folksagor" af *Felix Liebrecht*.

Early English Text Society's senaste publikation är King Alfred's Orosius, ed. by *Henry Sweet*, Part I, Oldenglish text and latin original. 288 ss. Pr. 23 s. — Under tryckning befinner sig bl. a. The oldest english texts, charters &c., ed. by *H. Sweet*; under förberedelse bl. a. Beowulf, a critical text &c., ed. by Prof. *Zupitza*, with dissertations by Prof. *Müllenhoff*. — Bland publikationerna från 1882 märkes särskildt Beowulf, the unique MS. autotyped and transliterated, ed. by Prof. *Zupitza*. Pr. 25 s.

Ny literatur:

Kluge, Fr. Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache. 6—7 Lieferung (Schluss). Strassburg, K. J. Trübner. Pr. (fullständigt) 10 m. 50 pf.

Barfod, Fr. Sven Hersleb Grundtvig; Et mindeskrift Kbh. K. Schonberg. Pr. 1 kr.

Matematik.

Ampère, André-Marie, Théorie Mathématique des Phénomènes Electro-dynamiques, uniquement déduite de l'expérience. Deuxième édition, conforme à la première publiée en 1826. Paris: A. Hermann. 1883. — 164 sidor octav med två taflor. — Pris 15 fres.

Vi hafva i dag att fästa våra läsares uppmärksamhet vid ett verk, som varit af grundläggande betydelse för utvecklingen af teorien för de elektrodynamiska verkningarna. De resultat, hvartill förf. kommit, och som han redan före deras sammanställning i detta verks första upplaga vid flera olika tillfällen meddelat l'Académie des Sciences — hvar efter några, dock icke alla, publicerats i specialafhandlingar — hafva upptagits af följande bearbetare och äro numera välbekanta för alla, som sysselsatt sig med teorien för de elektro-dynamiska verkningarna.

Att bearbetare kunnat finna modifikationer, förkortningar och förbättringar i deduktionen af hufvudresultatet är alls icke underligt, då förf. själf i slutet af sitt verk kunnat i form af bihang anföra andra metoder för härledningen däraf. Naturligt är ock, att det bör vara mycket enklare att deducera ett redan känt resultat än att söka ett resultat samt på samma gång söka vägen och medlen för dess uppnående. Just därför är det så intressant att steg för steg få följa författarens egen väg och dymedelst lära känna, huru han kunde nå sitt mål. Författarens hufvuduppgift var att söka den matematiska formel, hvarigenom man kunde uttrycka kraften, som verkar mellan två strömelement, för att sedan medelst de kända integrationsmetoderna kunna beräkna verkan af två strömmar på hvarandra, när de äro kända till styrka, form och inbördes läge. Elementarformelns riktighet skulle altså bevisas därigenom, att de ur densamma härledda resultaten skulle fullständigt stämma med på direkt väg mätta verkningar.

Att ur direkta observationer på strömmar af finit längd kunna abstrahera elementarformeln, var möjligt på två hufvudsakligen skilda sätt. Det förra bestod i att noggrant mäta verkan mellan två finita strömmar, samt för verkan mellan två strömelement uppställa en *hypotetisk* formel och modifiera denna, tills de ur densamma medelst räkning enligt kända metoder härledda resultaten fullständigt öfverensstämde med de direkta observationerna. På denna väg hade Ampère ursprungligen slagit in. Ehuru en sådan metod endast indirekte kan leda till målet, är den dock därför icke mindre värdefull, isynnerhet som den ju ofta är den enda, som står till buds. Det senare sättet, som ock mera direkte leder till målet, och hvaraf Ampère be-
tjänade sig, bestod i att medelst experiment visa, att en rörlig ledare förblir i fullständig hvila under inverkan af lika dragande eller lika vridande krafter, då dessa krafter utöfvas af delar af fasta strömledare — med vilkor att dessa delars form, storlek och inbördes läge kunna varieras på hvilket sätt som helst men enligt vilkoren för det förevarande experimentet, utan att jämnvikten störes. Af dessa experiment hade han då att söka uttrycket för kraften, som borde verka mellan två strömelement för att jämnvikten verkligen skulle blifva oberoende af alla de förändringar i strömledarnes form, storlek och läge som voro enliga med de för resultatet erforderliga experimenten. Den förberedande teoretiska uppgiften bestod altså i att bestämma minimiantalet af de generella fallen af jämnviktslägen, på grund af hvilka en sådan direkt beräkning vore möjlig. Sedan han funnit, att dessa kunde reduceras till tre, hade han att inventera de apparater, med hvilka experimenten kunde både anställas och varieras på alla i hvarje fall behöfliga sätt. Detta samt gången af den behöfliga räkningen är hvad man i Ampères intressanta verk får inhämta.

Omtryckningen synes i det hela gjord med omsorg. Smärre fel kvarstå dock, fast lätta att upptäcka. Så förekommer till ex. på sid. 20 $a''' b'''$ i st. för $a''' d'''$; $M'm = ds'$ i st. för $M'm' = ds'$; *en A cette droite* i st. för *en A sur cette droite*; $N'n' = ds' \cos \theta'$ i st. för $N'n' = ds' \cos \theta'$; — o. s. v. Figurerna på de båda tafflorna äro tydliga och vackra.

Axel Söderblom.

Acta Mathematica. Utg. af G. Mittag-Leffler. 2:4. Cantor, G. Sur une propriété du système de tous les nombres algébriques réels. Cantor, G. Une contribution à la théorie des ensembles. Cantor, G. Sur les séries trigonométriques. Cantor, G. Extension d'un théorème de la théorie des séries trigonométriques. Cantor, G. Sur les ensembles infinis et linéaires de points. I—IV. Cantor, G. Fondements d'une théorie générale des ensembles. Cantor, G. Sur divers théorèmes de la théorie des ensembles de points situés dans une espace continu à n dimensions; première communication. Bendixson, I. Quelques théorèmes de la théorie des ensembles.

Naturvetenskap.

Finley, J. P. Report of the Tornadoes of may 29 and 30, 1879, in Kansas, Nebraska, Missouri and Iowa. Professional Papers of the Signal Service. Washington 1881. 116 s. 29 kartor.

Finley, J. P. Report on the Character of six hundred Tornadoes. Prof. Papers of the Signal Service. Washington 1882.

Fineman, C. G. Sur la Trombe du 7 Juin 1882 dans la vallée de Säby. Nova Acta Soc. Reg. Ups. ser. III. Vol. XII. Upsala 1883.

Knappast något land i den civiliserade världen torde vara mera hemsökt af förhärjande skydrag, eller som de där benämnas, Tornadoes, än vissa delar af Förenta Staterna. Dessa hvirvelstormar af ringa utsträckning utgöra där verkliga landsplågor, och intet är förgår utan att talrika gårdar, ja äfven städer eller delar af sådana bortspas, hvarigenom stora förluster i lif och egendom förorsakas. Sällan har dock större förödelser af denna orsak åstadkommits än d. 29—30 maj 1879, då ej mindre än 13 tornadoes drogo härjande fram öfver de ofvannämnda 4 unionsstaterna. Den förstnämnda uppsatsen är en detaljerad redogörelse för dessa 13 skydrag, deras samband med de allmänna väderleksförhållandena under dessa dagar och deras förhärjande verkningar.

Den andra uppsatsen är af allmänare intresse. Den innehåller i tabellarisk form en redogörelse för 600 skydrag, som antecknats i Förenta staterna från juni 1794—sept. 1881, äfvensom för de dem åtföljande företeelser. Ur dessa vidlyftiga tabeller äro sedermera viktiga sammanställningar gjorda och slutsatser dragna. Vi påpeka däraf följande:

1. Skydragen förekomma talrikast under den varmaste tiden på året och dagen. De, för hvilka tiden är antecknad med tillbörlig noggrannhet, fördela sig på följande sätt;

	a. året.											
Månad.	Jan.	Febr.	Mars	Apr.	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
Antal	7	21	37	97	81	112	90	47	50	15	22	9

	b. dygnet											
F. m.	0-1	1-2	2-3	3-4	4-5	5-6	6-7	7-8	8-9	9-10	10-11	11-12
Antal	—	2	3	4	1	—	2	3	—	—	—	1
E. m.	0-1	1-2	2-3	3-4	4-5	5-6	6-7	7-8	8-9	9-10	10-11	11-12
Antal	—	8	13	27	50	52	25	14	8	7	5	3

2. Skydragen röra sig i allmänhet från SW. Icke mindre än 310 af 393 kommo från detta väderstreck.

3. Vädret var i allmänhet doft och tryckande före skydragets utbrott och i 410 fall föregicks detsamma af häftigt åskväder.

4. I 79 fall anges skydraget hafva varit åtföljdt af starka elektriska fenomen, såsom "fyldt af eldkulor", "lysande som rödgölgadt järn" o. s. v. I 49 fall däremot anmärktes frånvaron af alla elektriska fenomen.

5. Efter skydraget anses ofta ett starkt temperaturfall hafva inträffat.

6. Rotationen försiggår beständigt från höger till vänster eller motsols.

7. I 181 fall har regn antecknats såsom åtföljande skydraget och i 192 fall hagel, båda förekomma i de flesta fall före skydraget.

Slutligen har på en karta angifvits skydragens talrikhet i de olika staterna. De flesta förekomma i Kansas, Illinois och Missouri.

Dessa resultat äro i hög grad märkliga, alldenstund de hänvisa på ett nära samband mellan skydragen och åskvädren. Äfven dessa äro talrikast under den varmaste tiden af året och af dygnet, de röra sig hufvudsakligen från SW, vädret är före deras utbrott doft och tryckande och efteråt är luften vanligen afkyld. (Se t. ex. undertecknads uppsats: *Åskvädren i Sverige 1871—75*. Bihang t. K. W. A. Handl. 1877.)

Hvad den sista uppsatsen angår, så utgör denna en med stor omsorg utförd redogörelse för det ovanligt våldsamma skydrag, som d. 7 juni 1882 förhärjade Säby-dalen och ödelade det vackra herresätet Traneryd. Denna undersökning bekräftar på det mest slående sätt de i Amerika funna resultaten. Fenomenet föregicks af starkt regn och kvalmig luft med hög temperatur och mycken fuktighet och efterföljdes af afkylning. Skydraget roterade motsols och sugningen nedifrån uppåt var synnerligen stark, isynnerhet då fuktig mark passerades. De afhandlingen bifogade kartorna öfver trakten angifva med stor utförlighet alla de ödelägelser som förorsakats, och ett ingående studium af det samma lemnar viktiga upplysningar öfver fenomenets mekanism. Likaså äro ovanligt fullständiga kartor öfver fördelningen af lufttryck och temperatur i hela Skandinavien under e. m. ifrågavarande dag meddelade, hvilka visa högst egendomliga förhållanden.

H. Hildebrand Hildebrandsson,

Thomsen, Julius. Thermochemische Untersuchungen. Bd. I, II. 1882. Leipzig. Verl. v. J. A. Barth.

Framträdandet af prof. Thomsens termokemiska arbeten å bokmarknaden i samlad och fullständigt ordnad form är en af de viktigaste nyheter, som den naturvetenskapliga literaturen i Norden haft att uppvisa under det senaste året. En redogörelse — om än aldrig så kortfattad — för de utkomna delarna I & II af det innehållsrika arbetet, hvori den danske forskaren nedlagt resultaten af sitt mångåriga, strängt planmässiga vetenskapliga arbete, skulle betydligt öfverstiga det utrymme, som en anmälan i Nordisk Revy får upptaga och skulle äfven vara öfverflödig, emedan värdet och betydelsen af de Thomsenska be-

stämningarna sedan länge måste vara insedt och erkänt af hvar och en, som förvärfvat någon inblick i kemiens och fysikens utveckling. Ej håller skulde det vara på sin plats att här försöka ingå på någon kritisk granskning af prof. Thomsens resultat och metoder. Det torde nämligen vara känt, att dessa redan till stor del bestått den vetenskapliga kritikens prof och gått med seger därur. Det har flera gånger händt, att något af termokemiens problem behandlats samtidigt af Berthelot och Thomsen och med ej så obetydligt afvikande resultat. Det har då föranlett de båda forskarne att repetera sina försök för att vindicera riktigheten af sina tal, och det torde vara en välbekant sak, att Thomsens resultat i nästan hvarje fall bestått vid jämförelsen. Det återstår därför för anmälaren intet annat än att lemna läsaren en allmän inblick i arten af de problem, som sysselsatt Thomsen under så många år, och framhålla, hvad som utgör det egendomliga och karakteristiska draget i hans vetenskapliga forskning. I det korta företalet till verket, (skrifvet i mars f. året) får läsaren en aning om, hvilka de ledstjärnor äro, som Thomsen haft för ögonen under sitt långa arbete. "Redan från början," säger förf., "hade jag föresatt mig att utsträcka dessa arbeten öfver kemiens hela område, och trogen min en gång utstakade plan undersökte jag det gjorda urvalet af typiska reaktioner, grupp efter grupp, i den förut bestämda ordningen". Om den planmässighet, hvarmed förf. på förhand anordnat allt för utförandet af sin föresats att genom egna experiment bygga upp ett system af bestämmningar öfver "värmetoningen", som beledsagar de typiska reaktionerna på kemiens alla områden, därom får läsaren bäst en föreställning i bokens 4:de kapitel, där förf. beskriver sitt arbetssätt och sin arbetslokal. Thomsens arbete består väsentligen uti hvad man inom fysiken kallar "konstant-bestämmningar" (nämligen af de värmemängder, som utvecklas eller absorberas vid kemiska processer), och vid detta slags experiment är hufvudsaken att uppnå den största möjliga grad af noggrannhet och likformighet vid utförandet af de olika försöken i serien. F:s experiment äro samtliga utförda efter en och samma metod (medelst "blandningskalorimetern") och under enahanda yttre omständigheter (vid en temperatur af + 18° — + 20° C.). Det är en egendomlig tillfällighet, att denna metod, som tjänstgjort vid de noggrannaste värmemätningar, fysiken och kemien känner, teoretiskt taget aldeles icke är utan fel. Genom uppvärmningen eller afkylningen, som instrumentet lider under försöket, ästadkommas förluster, som erfordra minutiösa korrekationer. Därför borde strängt taget alla värmebestämmningar ske vid konstant temperatur och utan termometerns förmedling. Så äro äfven de första termokemiska bestämmningarna af Lavoisier & Laplace verkställda. Men den speciella metod (issmältningsmetoden), som dessa forskare använde, är, äfven i dess fullkomligare form (Bunsens iskalorimeter), behäftad med oundvikliga fel, och de nyaste försöken att medelst detta instrument revidera några af termokemiens fundamentala konstanter, t. ex. vattnets bildningsvärme, ha icke lemnat säkrare resultat än Thomsens o. a. experiment med blandningskalorimetern, utan endast ledt till en ändlös polemik mellan experimentatorerna (Schuller, Wartha, v. d. Than m. fl.). Nu är visserligen ismältningen ej den enda tänkbara utvägen att realisera problemet om värmemätning vid konstant temperatur, men vetenskapen har före

summat att utveckla denna princip, troligtvis därför, att blandningsmetoden visat sig synnerligen praktisk och mäktig af en hög grad af fullkomning. Det är intressant att följa utvecklingen af denna metod genom Dulong, Regnault, Andrews, Favre & Silberman, Person, Berthelot och Thomsen. I dessa senare forskares händer har instrumentet undergått de mångfaldigaste modifikationer och tjänstgjort vid tusentals bestämningar af den mest olika art. Men metodens noggrannhet är helt och hållet beroende af de yttre anordningarna och af experimentatorns förmåga att förutse och undanrödja, eller ock beräkna, alla anledningar till värmeutbyte mellan instrumentet och den yttre omgifningen. Här får läsaren ett tillfälle att lära känna Thomsens förmåga att öfvervinna experimentella svårigheter. Redan vid första afdelningen af arbetet (neutralisationsfenomenen) förelåg ett problem, som ställde blandningsmetoden på ett hårdt prof, nämligen bestämningen af saltlösningars specifika värme. Dessa tal måste bestämmas med noggrannhet ända till 3:dje decimalen ($0,2 \text{ ‰}$), emedan de fina differenserna i lösningarnas molekylvärme, som förorsakas af utspädningen, eljest ej framträda med klarhet. Thomsen löste denna uppgift sålunda, att han inuti själfva kalorimetern, hvarest saltlösningen befann sig, insatte en hylsa af förgylt silfver, hvaruti en afmätt mängd väte förbrändes med tillhjälp af syrgas, och uppmätte värmeeffekten af denna förbränning på kalorimetervätskan. Den komplicerade apparaten, som han därvid begagnade, finnes afbildad å sista planschen i verkets första del. Vi återfinna för öfrigt enskilda delar af densamma i tjänst vid mångfaldiga senare experiment, så t. ex. vid de flesta försök, som afse bestämning af kroppars förbränningsvärme (sid. 87—96, Bd II), bildningsvärmets af HCl (sid. 15, Bd II), af NH_3 (sid. 69, Bd II) m. fl. En annan viktig bestämning, där en liknande anordning begagnats, återfinna vi å sid. 177, Bd II. Det är här fråga om att bestämma värmetoningen vid ammoniumnitrits sönderdelning i kväfgas och vatten. Experimentet är viktigt därför, att det bildar ett nödvändigt led uti bestämningen af kväveföreningarnas termokemi, ett af de svåraste gebiten inom den oorganiska kemien. Till saltets sönderdelning erfordras uppvärmning. Det gälde således att i det kalorimetriska experimentet införa en värmekälla, tillräcklig för att åstadkomma den nödiga temperaturhöjningen. Berthelot hade förut löst denna uppgift på ett sinnrikt men högst provisoriskt sätt genom att införa ett kvantum kokhet vatten i kalorimetern. Thomsen verkstälde saltets sönderdelning genom förbränningsvärmets af en afmätt volym vätgas. Han lyckades därvid nedbringa den akcessoriska värmeutvecklingen till ett minimum, så att den ej genom sin myckenhet bortskymde den verkliga värmetoningen, härrörande från den kemiska sönderdelningen af ammoniumsaltets molekyler, hvilket tillät honom att betydligt korrigera Berthelots tal. Det är utmärkande för den exakta riktningen af Thomsens forskning, att han aldrig inlåter sig på provisionella anordningar eller approximativa bestämningar. Sådana problem, som måste studeras under förhållanden, som äro ogynnsamma för exakt kalorimetrisk uppmätning, t. ex. förbränning af gaser under konstant volym eller under explosion, en riktning som redan blifvit inslagen af Andrews och på senare tid mycket bearbetad af franska forskare, lemnar Thomsen gärna åt andra — tillsvidare, d.

v.s. tills han själf funnit medel att studera fenomenen under normala förhållanden och med exakt resultat.

(Forts.)

Otto Pettersson.

Hahn, F. G. Inselstudien. Versuch einer auf orographische und geologische Verhältnisse gegründeten Eintheilung der Inseln.

Efter en ganska utförlig historik öfver de förut gjorda försöken till en indelning af öarna på grund af deras naturliga beskaffenhet och bildningssätt uppställer förf. ett eget system, i hvilket öarna indelas i tektoniska öar, erosionsöar och aflagringsöar (Aufschüttungs-inseln). Till den första gruppen höra företrädesvis öar af vulkanisk natur eller sådana, hvilkas tillkomst förorsakats af veckningar i den fasta jordskorpan. Sådana ögebit utmärkas genom rask omväxling mellan stora hafsdjup och höga öar eller långsträckt halföar, radformig anordning af öarna i kedjor, rikedom på vulkaner o. s. v. Dessa öar förekomma hufvudsakligen efter den brottzon, som delar kontinenterna i en nordlig och en sydlig hälft, hvarjämte de arktiska och antarktiska ögrupperna äfven höra hit. Erosionsöarna delas i fem typer, nämligen de norska, svenska, gotländska, danska och storbritanniska typerna, på grund af det eroderade landets och erosionskrafternas beskaffenhet. Denna afdelning inledes med en undersökning af de eroderande agenternas verkningsätt; med afseende på den på dagordningen stående stridsfrågan angående glacierernes erosionsförmåga sluter sig förf. till dem, som visserligen ej förneka glacialerosionen, men tilldela den en jämförelsevis mindre betydlig roll. Aflagringsöar förekomma naturligen endast i närheten af kontinenterna eller på grundare vatten; förf. delar dem i minerogena aflagringsöar, som bildas dels genom hafsvågornas hopande af sediment under därför gynnsamma omständigheter, dels genom aflagringar af vulkanisk natur; vidare höra hit fytogena aflagringsöar och zoogena öar eller korallöar. Beträffande korallöarna betonar förf., att Darwins en gång så allmänt antagna teori nu är på väg att uppges. Förf. utmärker sig fördelaktigt genom en klar och angenäm framställning och ett sällsynt herravälde öfver den på detta område så utomordentligt rikliga reseliteraturen och hans arbete bör säkerligen räknas till det anmärkningsvärdaste och bästa, som på den jämförande jordkunskapens område på senare tiden utkommit.

Hj. Sj.

Handwörterbuch der Mineralogie, Geologie und Paläontologie herausgegeben von Prof. dr. A. Kennigott unter Mitwirkung von Prof. dr. von Lasaulx und dr. Fr. Rolle. Erster Band.

Detta arbete, af hvars 3 band endast det första ännu föreligger, utgör en del af "Encyklopedie der Naturwissenschaften." De förf. som medverkat hafva så delat det vetenskapliga materialet, att Kennigott redigerat de rent mineralogiska artiklarna, v. Lasaulx de geologiska och Rolle de

*) Detta arbetes synnerligen stora vikt och betydande omfång har gjort, att vi ansett oss böra — undantagsvis — ägna det en något utförligare anmälan, hvilken emellertid befunnits lämpligast att fördela på tvänne nummer.

palæontologiska. Artiklarna äro lexikologiskt ordnade, dock så, att en splittring af materialet i många små artiklar undvikits och i stället de olika delarna afhandlats i ett mindre antal hvar för sig afslutade, själfständiga uppsatser. Till planläggningen är arbetet sålunda ett mellanting mellan handbok och uppslagsbok.

Vi hålla före, att denna anordning af materialet icke erbjuder några fördelar. Såsom uppslagsbok är arbetet fullkomligt oanvändbart, innan det med sista bandet utlofvade innehållsregistret utkommit; och äfven med dettas hjälp skall det säkerligen ej kunna undvikas, att man får söka hvarje uppgift på mer än ett ställe i boken. I stället för att, såsom nu skett, gifva en samling mineralogiska och geologiska uppsatser, ofta med ganska löst inbördes sammanhang, och ordnade efter de tämligen godtyckligt valda titlarnas bokstafs följd, hade sannolikt varit att föredraga att antingen gifva en systematisk och efter innehållet ordnad framställning af de tre vetenskapsgrenarna eller ock en konsekvent lexikologisk anordning af materialet. Genom att välja det senare alternativet skulle förf. fyllt en äfven för fackmannen kännbar lucka i den mineralogisk-geologiska litteraturen, i det att ett sådant arbete ännu icke existerar.

En annan olägenhet, som vid det valda framställnings-sättet icke kunnat undvikas, är ojämnhet och ofullständighet; ty många delar blifva ganska bredt och utförligt afhandlade, under det att andra icke komma med alls, enär de ej kunnat inpassas inom ramen af någon af de jämförelsevis fåtaliga artiklarna.

I det nu föreliggande 1:sta bandet förekomma 29 artiklar inom bokstäfverna A—G. Valet af artiklar synes i många fall tämligen godtyckligt. En "Allgemeine Einleitung in die Mineralogie" torde hafva varit minst lika nödvändig, som den "Allgemeine Einleitung in die Palæontologie," hvilken utgör första uppsatsen. Inom den speciella mineralogien träffar man artiklar öfver "Blenden," "Carbonate," "Fluorverbindungen," hvaremot man saknar artiklar öfver sådana mineralgrupper som "Aluminate," "Amphibole," "Augite," "Borate," "Chelorite," "Feldspate," hvilka likaväl som de föregående förtjänt en själfständig behandling. Om möjligt ännu mera godtyckligt är valet af artiklar inom det palæontologiska gebitet. At Arachniderna, hvilka i alla geologiska perioder spelat en underordnad roll, finner man en särskild uppsats ägnad, under det att sådana vida viktigare grupper som Brachiopoder, Cephalopoder, Coelenterater, Dikotyledoner, Gasteropoder etc. icke äro särskildt behandlade.

Förf. af "Handwörterbuch" hafva enligt företalet ställt sig ett tvåfaldigt mål före, nämligen att framställa det vetenskapliga innehållet på ett sätt, som är fatligt för hvarje allmänbildad läsare och att samtidigt göra läsaren bekant med vetenskapens nyaste resultat. Förf. hafva löst den förra af dessa uppgifter på ett mera tillfredsställande sätt än den senare. Uppsatserna äro lättfattligt skrifna om också ej underhållande. Hvad den vetenskapliga behandlingen af det föreliggande materialet beträffar, utmärka sig v. Lasaulx' geologiska artiklar på ett fördelaktigt sätt framför de öfriga. Flera af hans uppsatser t. ex. "Die Erdbeben," "Die Gebirge und ihre Entstehung" äro icke blott mönstergilla sammanställningar af de öfver dessa ämnen framställda teorierna utan äro utmärkta genom den själfständighet i behandlingen, som förräder den med dessa

speciella frågor förtrogne forskaren. Minst lycklig i lösningen af sin uppgift torde hufvudredaktören Kenngott varit. Denne förf. är visserligen en för gammal och erfaren mineralog, för att låta oriktiga sakuppgifter komma sig till last, men ett begrepp om den nutida mineralogiens innehåll och metoder förmå hans artiklar dock icke lemna. Der Rolle har utom den rent palæontologiska delen af ämnet äfven åtagit sig att behandla de geologiska systemen, af hvilka det archaiska, det carboniska och det devoniska hafva plats i denna del. Fullt riktigt har förf. därvidlag, hos de i egentlig mening försteningförande systemen, satt den palæontologiska karakteristiken af systemet i spetsen; men att göra detta i så hög grad, att hvarken den petrografiska beskaffenheten eller systemens geografiska utredning blifva i minsta mån afhandlade, torde dock böra betecknas såsom högeligen ensidigt. Ännu mera otillfredsställande är denne författares behandling af det archaiska systemet, där de få och tvifvelaktiga försteningarna alltid komma att spela en underordnad roll, och hvarje indelning måste hvilat på petrografiska och stratigrafiska grunder. Det berättigade i att, såsom förf. gjort, till detta system hänföra den cambri-ska afdelningen, torde vara minst sagdt tvifvelaktigt och säkert stridande mot språkbruket och mot den af mönstergilla auktoriteter, så väl äldre som moderna, viktagna ordningen.

Ett arbete af den art som det här ifrågakvarande kräver ett icke ringa antal afbildningar till textens belysning. Vi äro visserligen icke benägna att öfverskatta värdet af de i mineralogiska och geologiska läroböcker förekommande afbildningar af kristallformer, eller försteningar, fullkomligt oanvändbara vid bestämmandet af mineral och fossil. Men i ett arbete, som vänder sig till en publik, som ej kan hafva tillgång till samlingar och originalplanschverk, hafva de dock en viss betydelse. I detta afseende vidlades arbetet af en betydlig brist. De mineralogiska och geologiska artiklarna innehålla visserligen illustrationer (79 träsnitt och 2 litografiska taflor föreställande kalcitens kristallformer), men de palæontologiska sakna alldeles afbildningar. Detta är så mycket mera anmärkningsvärdt, som arbetets pris, i förhållande till de rikt illustrerade mineralogiska och geologiske handböckernas, är oproportionerligt högt.

Hj. Sj.

Naturhistorisk Tidskrift. Udg. af J. C. Schiødte. R. 3. B. 13. H. 3. Schiødte, J. C. & Meinert, Fr. Symbolæ ad Monographiam Cymothoarum, Crustaceorum Isopodum Familæ. III. Saophridæ. IV. Cymothoidæ, Trib. I. Cerathoinæ. Sorensen, W. Om Oppustningssækken hos Tetrodon og Aandedrættet hos Clarias. Schiødte, J. C. De metamorphosi Eleutheratorum observationes. Schiødte, J. C. Spiracula cribraria — os clausum. Schiødte, J. C. Tillæg til Fortegnelsen over de i Danmark levende heteromere Eleutherater. Gosch, C. C. A. Om Latreille's Theory of "Le Segment médiaire": a contribution to the history of Entomology.

Tidskrift for Physik og Chemi. Udg. af Aug. Thomsen. 2 R. B. 4. H. 8—9. Prytz, K. Kraftflytning ved Electricitet. Christensen, O. F. Bidrag til Kundskaben om Manganets Iiter. II. Bidrag til Accumulatorcellens Chemi. Om Prout's Hypothese. Om Fabrikation af Sukker.

Tidskrift for Mathematik. Udg. af J. P. Gram og H. G. Zeuthen. R. 5. 1 Aarg. H. 4. Den historiske Udvikling af Theorien for Fladers og Rumkurvers Krumning af S. A. Christensen. Examensopgaver. Mindre Meddelelser. L. H. F. Oppermann af J. P. Gram.

Högbom, A. G. Naturstudium under skolfrierna. 500 frågor och uppgifter. Ups. Almqvist & Wiksell. 56 ss. Pr. 0,50.

Tissandier, G. Vetenskapliga tidsfördrif. 4:de och 5:te häftena (slutet). Visby. Gotl. Allehandas tryckeri. Pr. 2 kr.

Bibliografi.

Molér, W. Förteckning på handskrifter i Westerås allm. läroverks bibliotek. 19 s. 4:o. I Redogörelse för Högre allm. läroverket i Västerås läsåret 1881—82. Västerås 1882.

Bagge, A. Nyköpings läroverks bibliotek. I. Läroverksprogram och kataloger. 74 s. 4:o. I Nyköpings högre allm. läroverks årsberättelse och inbjudning. Nyköping 1883.

Som bekant böra läroverksprogrammen minst hvar femte år innehålla någon vetenskaplig afhandling eller skrift. Synnerligen lämpligt synes vara, såsom då och då förekommer, att öfversikter af de resp. läroverkens utveckling, förteckningar öfver deras samlingar m. m. däri publiceras. Tvänne dylika skrifter påpekas härmed. I förteckningen öfver Västerås läroverks handskriftförråd redogör inledningsvis utg., bibliotekarien dr W. Molér, i korthet för samlingens tillkomst: mest genom donationer, hvar af den Hülpherska (1785) synes vara den största. Innehållet är till största delen historiskt eller teologiskt. Af språkliga saker nämna vi Dan. Herweghrs *Idioticum Vestmannicum*. 4:o.

Årsberättelsen från Nyköping innehåller en förteckning öfver nordiska skolprogram, en värdefull publikation af bibliotekarien adj. A. Bagge. En dylik förteckning äga vi visserligen förut i "Luleå läroverks boksamling" 1880 af K. A. Fredholm, men den senare är hvarken så utförlig eller noggrann. Hr Bagges förteckning upptager först programmen kronologiskt under de resp. läroverken, som följa i alfabetisk ordning, därefter ordnade systematiskt efter innehållet. Ett må dock anmärkas: uppgift om format saknas, hvilket varit så mycket viktigare att angifva, som hrr rektorer älska omväxling i formatet å sina program, ena året 8:o, ett annat 4:o. Önskvärdt hade varit, att förevarande publikation utgifvits i 8:o, enär tunna bibliografier i 4:o-format äro förargliga att handtera. Mätte öfriga läroverk, som ej äga sina samlingar förtecknade, följa exemplet. Särskildt taga vi oss friheten framhålla, att Linköpings läroverk skulle göra sig förtjänt genom att småningom publicera förteckningen öfver stiftsbibliotekets värdefulla samling.

Gust. Stjernström.

Läroverksprogram.

Gefle. *E. W. Pettersson.* Om de franska hjälpverben under belysande jämförelse med språkbruket i latin, tyskan och engelskan. Senare delen. 15 ss. 4:o.

Skara. *S. F. Dahlgren.* Högskolan i Athen under fjärde århundradet e. Kr. 48 ss. 4:o. (Obs. fortsättes.)

Örebro. *Konrad Ahlén.* Om verbets syntax i den äldre fornsvenskan. 24 ss. 4:o.

Nyköping. *Albin Bagge.* Nyköpings läroverks bibliotek. I. Läroverksprogram och kataloger. 75 ss. 4:o.

Falun. *Johan Lidén.* Berättelser ur Stora Kopparbergs historia. Utgifna med företal och anmärkningar af *Ehrenfrid Billengren.* Första häft. 34 ss. 4:o.

Blekinge (Karlskrona). *Isaac Asklöf.* Iakttagelser under en resa till Tyskland, Schweiz och Frankrike i vetenskapligt syfte. 27 ss. 4:o (Innehåller språkliga anmärkningar rörande franska, engelska och tyska samt pedagogiska iakttagelser.)

Östersund. *S. J. Kardell.* Realkatalog öfver Östersunds högre allmänna läroverks bibliotek. II. ss. 33—72. 4:o.

Visby. *P. G. Lyth.* De usu præpositionis per apud Livium ejusque aliquot synonymorum. 71 ss. 4:o.

Stockholm (Nya elementarskolan). *Ernst J. Östrand.* Om sabbaten. 36 ss. 4:o.

Stockholm (Beskowska skolan). Några ord om själfverksamhet. 14 ss. 8:o.

Pedagogisk tidskrift. Utg. af H. F. Hult. 1883. H. 10. Löwenhjelm, G. S., Om bruket af de engelska hjälpverben *shall* och *will*. Rendahl, C. W., Om musikundervisningen vid de allmänna läroverken. Genmål. Martin Luther och Phil. Melancton, Oljetrycksporträtt.

Universitetsangelägenheter.

Upsala.

Filosofiska fakulteten:

12 sept. Tillkännagafs att kongl. m:t under d. 8 juni afslagit fil. kand. *K. A. Beckmans* ansökan att få aflägga fil. lic. ex. i ämnena matematik, fysik och teoretisk filosofi.

Afgaf filos. fakulteten intyg åt f. d. docenten, numera lektorn *P. G. S. Jacobsson*, att han från och med vt. 1880 inträdde i antalet af de 20 Upsala universitets teologiska och filosofiska fakulteter tillhörande docenter, som enligt kgl. cirkuläret d. 18 maj 1878 medgäfvos rätt att vid öfvergången i de allm. läroverkens tjänst för bestämmande af lönegrad få räkna sig till godo högst 5 år af den tid, under hvilken de styrkt sig hafva med goda vitsord deltagit i undervisningen vid universitetet. Vid bestämmande af grunden för beräkningen beslöt fakulteten med fästadt afseende på åber. cirkulärets ordalydelse

böra fasthålla den uppfattningen, att icke blott alla docentstipendieinnehafvare skulle från nämnda antal undantagas utan ock alla med ordinarie lön försedde docenter, som icke äga därmed förena docentstipendium, samt slutligen äfven dem, som sedan stadgan trädde i kraft innehaft oafbruten tjänstledighet.

Reservation af e. o. prof. *J. M. Sundén*.

Afgafs yttrande öfver lektor *P. G. Jacobssons* tjänstgöring. 5 okt. Föredrogs berättelsen öfver den granskning af fakultetens kassa och räkenskaper, som verkstälts af de utsedda revisorerna professorerna *Hildebrandsson* och *Hammarstrand*, och beviljades full ansvarsfrihet åt räkenskapsföraren.

Afgafs inyg åt lekt. *S. J. Boëthius*, att han under året 1879 tillhört antalet af de 20 docenter, som ägde rätt att förberäkning af lönegrad vid allmänna läroverk räkna sig till godo vissa år af den tid de tjänstgjort vid universitetet.

S. d. Afgafs intyg öfver professorn vid kongl. landbruksakademien *L. F. Nilsons* tjänstgöring såsom e. o. professor i analyt. kemi vid universitetet.

Humanistiska sektionen.

11 okt. Tillstyrktes en af fil. kand. *E. Andersson*, västm. framstald underdånig ansökan att få aflägga filos. lic. examen i ämnena nordiska språk, nyuropeisk lingvistik samt sanskrit och jämförande indoeuropeisk språkforskning.

27 okt. Tillstyrkte sektionen doc. *Tamms* anhållan att varda befriad från förordnandet att förestå e. o. professuren i svenska språket.

S. d. Föreslog sektionen vilkor för åtnjutande af det å extra stat för 1884 beviljade anslaget å 3,150 kronor för fortsatt utgifvande af tidskriften "Nyare bidrag till kännedom om de svenska landsmälen och svenskt folklif".

3 nov. Aflades fil. lic. exam. af fil. kand. *L. A. Andersson*, göteborg., *O. G. Örtenblad*, värml. och *J. F. Nyström* norrl.

S. d. Bestämdes ämne för den prof föreläsning, som doc. *H. G. Hjérne* såsom sökande till e. o. professuren i historia ämnar hålla onsdagen 14 inst. november.

Matem.-naturvetenskapliga sektionen.

4 okt. Tillkännagafs att doc. *F. B. Kjellman* erhållit kansl. förordn. d. 24 sept. att uppehålla e. o. prof. i botanik, till dess den varder tillsatt.

27 okt. Anmälades att doc. *A. N. Lundström* genom kanslersbref d. 10 okt. utnåmns till innehafvare af det fasta docentstipendiet i de naturhistoriska ämnena.

S. d. Tillstyrktes begärd tjänstledighet för prof. *T. Fries* från föreläsningar under november månad, och föreslogs doc. *Lundström* att uppehålla ifrågavarande föreläsningsskyldighet under samma tid.

Lund.

Examina.

29 sept. Teolog. kandidatexamen af *O. J. Heurgren*, sk.

26 okt. Fil. licentiatexamen (i ämnena historia samt teoretisk och praktisk filosofi) af fil. kand. *N. P. Åkeson*, sk.

Personalförändringar.

Doc. *R. M. Wickberg* och *G. Cederschjöld* hafva på begäran erhållit afsked.

E. o. prof. *A. O. Winroth* åtnjuter tjänstledighet till årets slut med anledning af förordnande att vara adjungerad ledamot i Svea hofrätt, och är doc. *John Ask* förordnad att under tiden förestå prof. *W:s* profession.

Doc. *F. Engström* åtnjuter tjänstledighet under innevarande termin för afslutande af ett på observatoriet i Berlin påbörjad vetenskapligt arbete.

Ende sökanden till e. o. professionen i Anatomi, med licentiaten och t. f. prosektorn *A. Nordenstedt* har tillbakatagit sin ansökan till nämnda profession.

Akad. disputation äger rum onsdagen den 7 nov., då amanuensen vid zoologiska institutionen fil. kand. *D. Bergen-*

dal, gb. till offentlig granskning framställer sin för fil. Doktorgrad utgifna afhandling: "Bidrag till örtartade dikotyledoners anatomi" (134 + VI ss. 4:o, med. 6 pl.)

Större konsistoriet.

22 sept. Docenten *C. af Petersens* har för 3 år erhållit ett rörligt docentstipendium.

Ritningar och kostnadsförslag till nybyggnad för den patologiska institutionen har konsistoriet beslutat att till kgl. m:t öfverlemnas med anhållan, att därest de vinna kgl. m:ts stadfästelse, de måtte få åtfölja den framställning, som af kgl. m:t kan komma att göras om anslag till en sådan byggnad.

Den ifrågasatta aflösningen af den till universitetet ingående kyrkotionen mot ett en gång för alla bestämt belopp har konsistoriet afstyrkt; men hade det däremot ingenting att invända mot en aflösning på det sätt, att den till universitetet anslagna kyrkotionen komme att ingå till statsverket och universitetet därifrån bekomma lösen efter 10- årigt medelmarkgångspris.

30 nov. På förslag till bibliotekarietjänsten äro uppförda: 1:o Amanuensen vid kgl. biblioteket doktor *Elof Tegnér* (enhålligt), 2:o vice bibliotekarien härstädes *A. J. Th. Palm*, 3:o docenten och e. o. bibl. amanuensen härstädes doktor *C. af Petersens*.

Till erhållande af riksstatens resestipendier har konsistoriet beslutat att hos kgl. m:t föreslå: till det större docenten i estetik d:r *A. Friedlander* och till det mindre docenten i organisk kemi d:r *J. P. Claesson*.

Sökande till Letterstedtska stipendiet voro vid fataliernas utgång docenterna *J. Möller*, *S. Linde*, *J. M. Lovén*, *C. F. Eichstedt*, *Mats Weibull* och e. o. amanuensen *N. Hj. Nilsson*.

M. Billing.

Kristiania.

28 juli 1883 meddelte det akademiske Kollegium ved et Circulære, at Universitetets Aarsberetning herefter skal afgives for Budgetaaret (1 juli—30 juni) istedetfor som hidtil for Kalendaræaret, og at der skal afgives serskilt Beretning for Halvaaret fra 1 jan.—30 juni 1883.

20 aug. 1883 bemyndigedes det akad. Kollegium ved højeste Resolution til i Budgetaaret 1883 at lade Examinationen i Hudsygdomme udføre ved Overlæge, Stadsfysikus *Bidenkap* og Examinationen i Astronomi til Examen philosophicum ved Observator *Geelmuyden*.

10 sept. 1883 fratræder Univ. Stipendiat *I. Friis* sin Stilling, da han er udnævnt til Adjunkt ved Kristiania Kathedralskole.

22 sept. 1883 tildelte det akad. Kollegium Renterne af Prof. *Dr. Voss's* Legat til Prisbelønninger af medicinske Afhandlinger med Kr. 200 til Prof. *Jac. Heiberg* for hans i 1882 udgivne anatomiske Afhandling, "Ueber die Lehre vom Drücke der Bandscheiben des Kniegelenkes auf das niedere Femurende" og med et lignende beløb til prof. *Hj. Heiberg* for hans ligeledes i 1882 udgivne retsmedicinske Afhandling, "Hængning, Mord eller Selmord?"

S. d. modtager det akad. Kollegium Tilbudet om, at det over Prof. *Schweigaard* reiste monument bliver Universitetets Eiendom. (Monumentet, en Broncestatue paa et Fundament af poleret Gabbro, er reist paa Pladsen mellem de tre Universitetsbygninger og blev afsløret den 27 sept. Talen ved afsløringen holdtes af Prof. *Aschehoug*).

29 sept. 1883 antager det akad. Kollegium Univ. Stip., Cand. theol. *S. Odland* til Notarius ved det theologiske Fakultet.

Examen artium,

der hidtil er bleven afholdt ved Universitetet, skal fra næste Aar af dels afholdes ved Skolerne, dels ved en særskilt for den nedsat Examenskommission. Ved den i aug. og sept. d. A. saaledes for siste Gang af Universitetet afholdte Examen artium indskreves det betydelige Antal af 318 akademiske Borgere. *Klassisk* ex. art. tog 209 (8 laud præ ceteris, 110 laud, 75 haud illaud. og 16 non contemendi); den *reale* ex. art. tog 109 (2 udmærket godt, 55 meget godt, 43 godt og 9 temmelig godt).

Budgetet

for Aaret 1 Juli 1883 til 30 Juni 1884 er afgjort med en Udgift af Kr. 582,554, der dels dækkes ved Renter af Universitetets egne Midler, forskjellige til det henlagte Tiender og Indtægter, Almanakforlaget (Kr. 28,300), Kjendelser for Adgang til Examina og Laboratorier samt et betydeligt Tilskud af Oplysningsvæsenets Fond (Kr. 210,000), tilsammen c.a. Kr. 298,000, —dels af et Statstilskud. Udgiftsbudgetets Hovedposter ere: Lønninger Kr. 369,960, Adjunktstipendier Kr. 12,400, de videnskabelige Samlinger Kr. 71,870, den botaniske Have og Tøien Gaard Kr. 10,624, blandede Udgifter Kr. 110,894, hvoraf Kr. 42,000 til Varmeapparat og en ny Læsesals Indredning for Universitets-Bibliotheket, tilfældige Udgifter Kr. 4,406 og videnskabelige Reiser i fædrelandske Oiemed Kr. 2400.

Universitetets Kapitalformue udgjør c.a. Kr. 285,000 og dets Legatformue c.a. Kr. 715,000.

A. C. Drolsum.

København.

Personalforhold.

Den akademiske lærerforsamling har i sitt møde d. 2 okt. valgt prof. dr. med. C. M. Reisz til Universitetets rektor for 1883—84 samt gjenvalgt prof. J. F. Johnstrup som medlem af konsistorium for 5 aar.

Som dekaner for 1883—84 ere valgte prof. dr. Fr. Nielsen (theol.), prof. dr. C. Goos (rets- og statsv.), prof. dr. Warncke (lægeev.), prof. dr. Gertz (filos.) och prof. Johnstrup (math.-nat.).

Med ministeriets tilladelse og med understøttelse af kommitetets midler har prof. astron. Thiele deltaget i den astronomiske kongres, som i sept. maaned holdtes i Wien, bl. a. for at tage endelig bestemmelse om udvexling af astronomiske telegrammer mellem de forskjellige landes observatorier.

Ministeriet har under 20 okt. fritaget prof. Matzen, der er medlem af den i København nu sammentraaede nordiske sølovs-kommission, for at holde forelæsninger og øvelser, saa længe kommissionens forhandlinger vare.

Under 29 s. m. har ministeriet fritaget docent Brynjulfson af helbredets hensyn for at holde forelæsninger i indeværende halvjaar.

Kaptejn, brygger, dr. phil. J. E. Jacobsen har tilbudt universitetet som gave en buste i marmor af den nylig afskeds-gede universitetslærer, prof. dr. phil. & lic. theol. R. Nielsen.

Examina.

Ved bekendtgjørelse af 15 okt. er den hidtil givne adgang til paa ny med 1/2 aars mellemrum at indstille sig til juridisk examen for ustuderede — hvilken examen ej forudsætter studium ved universitetet — indskrænket derhen, at der nægtes personer, som ere faldne igjennem ved bemeldte examen, tilladelse til paa ny at indstille sig til samme examen förend efter 1 aars forløb.

D. 13 okt. sluttedes en magisterkonferens i historie, ved hvilken der tilkjendtes cand. philos. K. V. H. Dahlerup Admissus.

Akademiske grader.

Doktorsgraden i medicin er d. 5 okt. erhvervet af cand. med. & chir. A. F. Rasmussen. Afhandling: «Om dyrkning af mikroorganismer fra spyt af sunde mennesker». Opponent: prof. Panum og lektor Lange.

Doktorsgraden i filosofi er d. 27 okt. erhvervet af cand. mag. H. J. Hansen. Afh. «Fabrica oris dipterorum. Dipterernes mund i anatomisk og systematisk henseende». Opp.: prof. Steenstrup og prof. Schiödt.

Licentiatgraden i theologi er d. 29 okt. erhvervet af cand. theol. Louis W. Schat Petersen. Afh. «Ludvig Feuerbach og kristendomen, en religionsfilosofisk afhandling». Opp. prof. Fr. Nielsen.

Videnskabelige samlinger.

Universitetsbibliotheket. Ved skrivelse af 20 okt. har ministeriet efter indstilling bifaldet, at det kgl. bibliothek i Stock-

holm erholder et i universitetsbibliotheket værende sjældent men ikke ganske fuldstændigt exemplar af den svenske digter Stjernhjelm's digt «Hercules», mod som vederlag at afgive følgende skrifter: 1) en fuldstændig og bedre udgave af samme digt, 2) et fotolithografi af den ældste i Sverige trykte bog: Dialogus creaturarum moralizatus, 1483, 3) to danske forordninger fra 1617 og 1619 i folio, 4) et brudstykke af en dansk psalmebog fra 1553, samt 5) et brudstykke af et dansk opbyggeligt skrift fra det 16:e aarhundrede af Hans Christensen Sthen.

C. Goos.

Helsingfors.

Större konsistoriet.

15 sept. Lediga lektorstjänsten i ryska språket hade ansökt af lärarekand. J. Björkvist, fil. kand. S. Hallgren, gymnasieläraren kollegierådet V. Mainon och kollegan mag. V. N. Federley. För bedömande af sökandenas skrifprof och profföreläsningar utsågs en kommission bestående af proff. Nordqvist, Ahlqvist och Neovius.

Mindre konsistoriet.

15 sept. För fortsättande af sina vetenskapliga undersökningar i Lappmarken hade prof. Lemström beviljats tjänstledighet på tre månader från 1 sept.

Till t. f. laborator vid kemiska laboratorium utsågs fil. kand. M. A. Stark.

26 sept. Till t. f. assistent vid farmaceutiska laboratorium antogs med. kand. Th. Löfström.

Ett tillskott af 1,000 mark till ordinarie docentarvodet beviljades doc. E. Aspelin.

Rättelse. I n:o 2, sid. 63 är bland utnämnda afdelningsinspektorer uteglömd prof. J. J. Pippingsköld (västfinska).

E. H—t

Innehåll:

Constantin Constantius: Skal reformationen fortsättes?

Nyblæus: Gemälde.

Fick: Philosophischer Versuch über die wahrscheinlichkeiten.

Wiedemann: Die ältesten Beziehungen zwischen Ægypten und Griechenland.

Forsell: Erik Benzelius den yngre.

Key: Försök till svenska tidningspressens historia.

Wieselgren: Leibniz' bref till Sparfvenfelt.

Hansen: Dansk Literaturhistorie.

Warburg: Literaturhistoria i sammandrag.

Tidskriftsöfversikt (Klassiska språk).

Den moderna franska syntaxens studium (Vising).

Bahder: Die deutsche Philologie.

Beckstein: Die germanische Philologie.

Ampère: Théorie mathématique des phénomènes électrodynamiques.

Finley: Report of the tornadoes of may 29 and 30, 1879.

Finley: Report on the character of six hundred tornadoes.

Fineman: Sur la trombe du 7 juin 1882.

Thomsen: Thermochemische Untersuchungen.

Hahn: Inselstudien.

Kenngott (Lasaulx, Rolle): Handwörterbuch der Mineralogie.

Molér: Förteckning på handskrifter i Westerås bibliotek.

Bagge: Nyköpings läroverks bibliotek, I.

Läroverksprogram

Universitetsangelägenheter (Upsala, Lund, Kristiania, København, Helsingfors).